

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Державна політика та публічне управління
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	28 «Публічне управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	281 «Публічне управління та адміністрування»

Форма навчання: **заочна**

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб**»

здобувача **Калашнікової Лілії Давидівни** _____
(підпис)

Науковий керівник: **д.держ.упр., професор Карпенко О.В.**

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри:
доктор наук з державного управління, професор,
Карпенко О.В. _____

(підпис)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ**

Державна політика та публічне
управління

28 Публічне управління та
адміністрування

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

281 Публічне управління та
адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Т.В. Запорожець

(підпис)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

(підпис)

_____ 2023 р.

_____ 2023 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти Калашніковій Лілії Давидівні
заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

**на тему «Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій
та внутрішньо переміщених осіб»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від «23» жовтня 2023р. №
1960-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Міністерства
соціальної політики України, Міністерства реінтеграції тимчасово
окупованих територій України.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
Розділ 2	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
Розділ 3	ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Об'єкт дослідження:	суспільні відносини в сфері реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні
Предмет дослідження:	державна політика реінтеграції ТОТ та ВПО
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	теоретико-методологічне дослідження та аналіз сучасної державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, визначення її особливостей, виокремлення проблемних аспектів її реалізації та окреслення перспектив удосконалення тощо

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	<ol style="list-style-type: none">1. Розглянути теоретико-концептуальні підходи до аналізу державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.2. Дослідити завдання, принципи та напрями формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.3. Охарактеризувати сучасний стан правового регулювання формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.
У розділі 2	<ol style="list-style-type: none">1. Охарактеризувати інституційне забезпечення формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.2. Дослідити форми та методи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.3. Проаналізувати стан реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні.
У розділі 3	<ol style="list-style-type: none">1. Виокремити актуальні проблеми формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО на сучасному етапі.2. Розглянути зарубіжний досвід державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО та можливості використання його в Україні.3. Дослідити основні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

О.В. Карпенко

Завдання одержав здобувач

(підпис)

«23» жовтня 2023 р.

Л.Д. Калашнікова

«23» жовтня 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 88 сторінки, 3 схеми, 2 рисунки, список використаних джерел зі 123 найменувань, 9 додатків.

«Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб»

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні.

Предмет дослідження – державна політика реінтеграції ТОТ та ВПО.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи - теоретико-методологічне дослідження та аналіз сучасної державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, визначення її особливостей, виокремлення проблемних аспектів її реалізації та окреслення перспектив удосконалення тощо.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі *завдання*:

- розглянути теоретико-концептуальні підходи до аналізу державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- дослідити завдання, принципи та напрями формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- охарактеризувати сучасний стан правового регулювання формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- охарактеризувати інституційне забезпечення формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- дослідити форми та методи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- проаналізувати стан реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні;
- виокремити актуальні проблеми формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО на сучасному етапі;
- розглянути зарубіжний досвід державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО та можливості використання його в Україні;
- дослідити основні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Практичне значення отриманих результатів: полягає у тому, що представлені висновки можуть бути корисні для розвитку державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Описані пропозиції можуть бути використані в практичній діяльності органів реінтеграції ТОТ та ВПО.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: державна політика, реінтеграція, тимчасово окуповані території, внутрішньо переміщені особи, анексія, окупація, деокупація.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми
«Державна політика та публічне управління»
Калашнікової Л.Д.

на тему «Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб»

1. Актуальність теми полягає у дослідженні державної політики України з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб як багатоаспектне явище міждисциплінарного й міжгалузевого характеру, що потребує різнобічного вивчення, з огляду на загальну необхідність для сучасної теорії і практики державотворення, відновлення, збереження та зміцнення миру й територіальної цілісності України, здобутої протягом тисячолітньої історії та визнаної конституційною цінністю на сучасному етапі.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. Проведено глибокий аналіз державної політики тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб. Досліджено на високому рівні проблематику захисту прав людини, що гостро постала перед державою. Використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження.

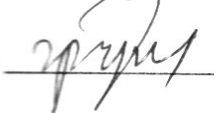
3. Наявність самостійних розробок автора. Автор виявив високий рівень самостійності, провівши глибокий аналіз державної політики тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб. Робота містить цінні самостійні висновки та рекомендації для подальшого розвитку державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Здійснено якісне наукове обґрунтування удосконалення державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб в Україні. Проаналізовано проблеми концептуального, практичного та нормативно-правового характеру. Визначено необхідність вирішення цих проблем для побудови ефективної політики у цій сфері.

5. Наявність недоліків: робота містить деякі синтаксичні та стилістичні неточності, окрім того деякі терміни потребують додаткових уточнень для їх більш повного розуміння.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Дослідження виконано самостійно, якісно та вчасно, з дотриманням установлених вимог. Зміст роботи відповідає індивідуальному плану. Широкий діапазон актуальних питань, елементи наукової новизни і практична цінність дослідження дозволяють зробити висновок, що магістерська робота Калашнікової Лілії Давидівни на тему «Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб» виконана на достатньому науково-теоретичному рівні та відповідає кваліфікації «Магістр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», а її автор заслуговує на оцінку «добре».

Науковий керівник завідувач кафедри національної економіки та публічного управління

«6» 2023р.

(підпис)

О.В. Карпенко

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу здобувача вищої освіти

Калашнікової Лілії Давидівни

на тему: *«Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб»*

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення обумовлені вчиненням 24 лютого 2022 року російською федерацією злочину воєнної агресії проти Української держави, анексія та окупація частини суверенної незалежної території України (з 2014 року анексованою є Автономна Республіка Крим, частина Донецької та Луганської областей) та інші фактори, що безпосередньо пов'язані з повномасштабним збройним вторгненням (з 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 вперше з часів незалежності нашої держави було запроваджено правовий режим воєнного стану), на сучасному етапі життєдіяльності нашої країни сформували державну політику реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, у зв'язку з чим, протягом тривалого часу – вже понад дев'ять років - на державному та регіональних рівнях розробляються та вживаються заходи, що впливають на життя як громадянського суспільства у цілому, так й кожного окремого громадянина та є одними з основних підвалини набуття Україною членства в ЄС і НАТО. На сьогоднішній день у науці публічного управління та адміністрування нагальним є дослідження проблематики державної політики реінтеграції ГОТ та ВПО.

Якість проведеного дослідження. Дослідження, виконане автором, відповідає основним напрямкам наукових досліджень кафедри національної економіки та публічного управління. Автор застосував здобуті під час навчання теоретичні й практичні знання, вміння та навички в галузі публічного управління та адміністрування для вирішення конкретних практичних завдань.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи виявлені у використанні різноманітних підходів та методів наукового дослідження для вирішення поставлених завдань. Автор використав системний комплекс загальнонаукових і спеціальних підходів та методів, враховуючи сучасні теоретичні підходи, що базуються на філософії діалектичного розвитку національних цінностей. Вивчення стану досліджуваної проблеми здійснено за

допомогою методів, що використовують принципи наукового мислення, такі як індукція й дедукція, аналіз і синтез, порівняння та спостереження.

Зауваження. Текст магістерської роботи відповідає встановленим вимогам, але деякі концепції автора потребують додаткового пояснення.

Магістерська робота *Калашнікової Лілії Давидівни* на тему «*Державна політика реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб*» відповідає вимогам, які висувуються до дипломних робіт на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», може бути допущена до захисту перед ЕК та заслуговує на високу оцінку.

Рецензент:

Димерський селищний голова

Володимир ПІДКУРГАННИЙ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	7
1.1. Теоретико-концептуальні підходи до аналізу державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.....	7
1.2. Завдання, принципи та напрями формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб	20
1.3. Сучасний стан правового регулювання формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	33
2.1. Інституційне забезпечення формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб	33
2.2. Форми та методи формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.....	38
2.3. Аналіз стану реалізації державної політики державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб в Україні ..	46
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	56
3.1. Сучасні проблеми формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.....	56

3.2. Зарубіжний досвід державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб: можливості використання в Україні	60
3.3. Основні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб	66
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вчинення 24 лютого 2022 року російською федерацією злочину воєнної агресії проти Української держави, анексія та окупація частини суверенної незалежної території України (з 2014 року анексованою є Автономна Республіка Крим, частина Донецької та Луганської областей) та інші фактори, що безпосередньо пов'язані з повномасштабним збройним вторгненням (з 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 [69] вперше з часів незалежності нашої держави було запроваджено правовий режим воєнного стану), на сучасному етапі життєдіяльності нашої країни сформували державну політику реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб (далі – реінтеграція ТОТ та ВПО), у зв'язку з чим, протягом тривалого часу – вже понад дев'ять років - на державному та регіональних рівнях розробляються та вживаються заходи, що впливають на життя як громадянського суспільства у цілому, так й кожного окремого громадянина та є одними з основних підвалини набуття Україною членства в ЄС і НАТО.

Дуже показовою у сенсі аналізу державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО стала наукова публікація доктора юридичних наук Н. К. Шаптали та доктора юридичних наук Н. В. Камінської «Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації в сучасному науковому дискурсі» у якій, зокрема, вчені наголошують: «...Оскільки державна політика України з питань тимчасово окупованих територій - багатоаспектне явище міждисциплінарного й міжгалузевого характеру, вона потребує різнобічного вивчення, з огляду на нагальну необхідність для сучасної теорії і практики державотворення, відновлення, збереження та зміцнення миру й територіальної цілісності України, здобутої протягом тисячолітньої історії та визнаної конституційною цінністю на сучасному етапі» [98, с. 65]. У зв'язку з чим, можна казати про те, що реінтеграція ТОТ та ВПО - це доволі складний, багатовимірний процес, що відбувається на рівні держави, а тому без відповідного наукового

дослідження сутності та змісту державної політики у цій сфері, без аналізу теоретичних та методологічних засад цього інституту, без дослідження його правового регулювання та інституційної складової, без вивчення досвіду зарубіжних країн, де вже були свого часу запроваджені та реалізовані програми з реінтеграції ТОТ та ВПО, неможливе напрацювання та впровадження реальної, ефективної моделі реінтеграції ТОВ та ВПО Україною.

Зважаючи на наведене вище, на сьогоднішній день у науці публічного управління та адміністрування нагальним є дослідження проблематики державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень наукових здобутків та практичного досвіду щодо реінтеграції ТОТ та ВПО викладено в працях Й. Айверсона, Т. Лаховскі, М. Рабіновича, С. Ратнера, К. Ролла, Є. Смоляна та інших. Національний науковий дискурс у дослідженні ТОТ та ВПО, окремих аспектів їх імплементації в Україні, можна охарактеризувати наявністю таких напрямів дослідження: аналіз політичних, соціально-економічних, інституційних, правових, організаційних, інформаційних та інших форм реінтеграції ТОТ та ВПО (А. Бабенко, С. Баранов, П. Гай-Нижник, В. Демиденко, Н. Камінська, А. Мацко, О. Циганов, Н. Шаптала та інші); захист прав людини як елемент реінтеграції ТОТ та ВПО (Дегтеренко, О. Іляшко, А. Санченко, В. Шевчук, А. Яновицька, Н. Янчук, А. та інші); дослідження міжнародного та зарубіжного досвіду щодо реінтеграції ТОТ та ВПО (В. Гаврилюк, М. Медяник, К. Семчинський, Н. Ржевська та інші); дослідження гуманітарних питань реінтеграції ТОТ та ВПО (О. Калакура, І. Кресіна, В. Явір та інші).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної магістерської роботи є теоретико-методологічне дослідження та аналіз сучасної державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, визначення її особливостей, виокремлення проблемних аспектів її реалізації та окреслення перспектив удосконалення тощо.

Для досягнення поставленої мети визначені такі *завдання*:

– розглянути теоретико-концептуальні підходи до аналізу державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;

- дослідити завдання, принципи та напрями формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- охарактеризувати сучасний стан правового регулювання формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- охарактеризувати інституційне забезпечення формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- дослідити форми та методи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО;
- проаналізувати стан реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні;
- виокремити актуальні проблеми формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО на сучасному етапі;
- розглянути зарубіжний досвід державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО та можливості використання його в Україні;
- дослідити основні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини в сфері реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні.

Предметом дослідження є державна політика реінтеграції ТОТ та ВПО.

Методи дослідження. Для досягнення цілей, визначених як завдання цього дослідження, у магістерській роботі було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. Зокрема, методи загального теоретичного аналізу, порівняльний метод та метод синтезу було використано для дослідження понятійного апарату, що використовується у державній політиці реінтеграції ТОТ та ВПО, а також інституційної складової державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО. Історичний метод наукового дослідження дозволив розглянути у хронологічному порядку виникнення та розвиток державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні.

Діалектичний метод дав можливість вивчити ефективність інституційного забезпечення реінтеграції ТОТ та ВПО у відношенні до різних соціальних процесів.

Завдяки комунікативному методу проаналізовано роль взаємодії різноманітних інститутів громадянського суспільства у забезпеченні реінтеграції ТОТ та ВПО. Логічний метод застосовувався під час обґрунтування та аргументації різних наукових позицій. Формально-юридичний метод став основою для аналізу нормативно-правових актів у сфері реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО суб'єктами публічної влади. За допомогою структурно-функціонального, аналітичного та компаративного методів наукового дослідження було розглянуто актуальні проблеми реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, а також запропоновано шляхи їх вирішення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що представлені висновки можуть бути корисні для розвитку державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Інформаційна база дослідження. Нормативною основою дослідження стали міжнародні та національні нормативно-правові акти. Емпіричною основою є інформаційно-довідкові видання та статистичні матеріали, отримані з офіційних веб-сайтів ООН та органів державної влади України (Мінсоцполітики України, МінРеінтеграції тимчасово окупованих територій України тощо).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, що структурно поділені на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Апробація дослідження. Результати дослідження представлені автором на науково-комунікативному заході, зокрема на науково-практичній конференції:

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

1.1 Теоретико-концептуальні підходи до аналізу державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

24 лютого 2022 року близько 04:30 ранку громадяни України та вся світова спільнота відчували цинічне та незаконне повномасштабне вторгнення військ російської федерації в Україну. Світ відзначив цей час як початок серйозної геополітичної кризи. Понад 43 тис. кв. км території України зазнали окупації, змушуючи мільйони людей стати біженцями, у тому числі, й внутрішньо переміщеними особами. Це стало новим міцним поштовхом у проблематиці захисту прав людини, а перед державою гостро постало питання правового захисту ВПО – величезної групи осіб, яку слід віднести до категорії вразливих через обставини, яких вони зазнають, важливість а також реінтеграції ТОТ.

Під час нападу в лютому 2022 року Україна не мала можливості одразу дати гідну військову відповідь агресору, водночас і Верховна Рада України, і Кабінет Міністрів України, виконуючи основну функцію держави – захист прав і свобод людини і громадянина, зробили все для максимально швидких і якісних дій у відповідь на російський військовий напад. Проте, внаслідок цієї повномасштабної військової агресії понад 14,5 млн [14] українців стали біженцями та тимчасово залишили територію свого проживання. Станом на 23 лютого 2022 року в Україні налічувалося близько 1,5 млн ВПО, після 24 лютого – 4,88 млн осіб [14]. Кожен шостий українець став іммігрантом.

При цьому, порівняно з Україною, вимушене внутрішнє переміщення людей у країнах Європи, здебільшого, було результатом конфліктів (деякі з них виникли ще в 90-х роках ХХ сторіччя, зокрема, Боснія і Герцеговина, Сербія), окремі випадки вимушеного переміщення виникали в результаті стихійних лих та зміни

клімату, наприклад в Італії після землетрусів у 2016 році, у Боснії та Герцеговині через повінь у 2014 році тощо. Багато ВПО, чиє переміщення є тривалим відчувають, що проводять своє життя «в дорозі». Деякі європейські внутрішньо переміщені особи перебували в такій ситуації десятиріччя [97, с. 84]. Необхідно також згадати про високу кількість ВПО в таких країнах, як Азербайджан, Кіпр, Вірменія, Молдова, Грузія, Туреччина та інші. Тобто, слід розуміти, що проблематика ВПО не є суто українською, дана проблема має світовий рівень.

Зазначимо, що загальна проблема для всіх держав, які отримали велику кількість ВПО внаслідок стихійного лиха або війни – це гарантування та забезпечення прав цих вразливих категорій населення. Окрім того, в Україні, серед іншого, важливо забезпечити соціальну інтеграцію та знизити рівень бідності ВПО, стимулювання різних суб'єктів до створення робочих місць та підтримки працевлаштування ВПО, тобто мова йде про формування та забезпечення державної політики реінтеграції ГОТ та ВПО.

Для визначення сутності, змісту, напрямів, особливостей державної політики реінтеграції ГОТ та ВПО, насамперед, необхідно розглянути теоретико-концептуальні наукові підходи, що застосовуються при дослідженні та аналізі державної політики реінтеграції ГОТ та ВПО.

Інституційний підхід застосовується при дослідженні формальних та юридичних аспектів урядових інститутів, їх формальної структури, юридичних прав, процесуальних норм, функцій тощо. Завданням інституційного підходу є аналіз та системний розгляд сукупностей державної політики, її інституційних елементів і зв'язків між ними. В основу інституційного аналізу покладено критико-діалектичний підхід як такий, що дає можливість характеризувати взаємозв'язок політичних інститутів і процесів та суспільних умов їх функціонування.

Дослідження державної політики зосереджується на ефективності різних інструментів впровадження. Дослідники акцентують увагу на аналізі дій державних інституцій, розглядаючи владу через призму інституційних підходів. Об'єктом аналізу є державна політика як діяльність органів влади, спрямована на розв'язання суспільних проблем. Предметом дослідження є конкретні проблеми,

які вирішуються політичними методами через розробку ефективних стратегій у різних сферах суспільного життя. Інституційне регулювання державної політики створює нормативні передумови для її розвитку, а орієнтація інституціоналізму на правове поле вважається його суттєвою перевагою [50, с. 39, 73-74].

Процес визначення і закріплення соціальних норм, правил та впорядкування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, формалізації сталих відносин між її складовими елементами, зведення їх у систему, орієнтовану на задоволення і вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб розпочався у 2014 році. Під напрямками державної політики щодо ВПО розуміють частину єдиної державної діяльності, спрямованої на досягнення конкретної мети із застосуванням разом зі звичайними і специфічними для цієї мети способів або методів впливу [19, с. 232-232].

Застосування інституційного підходу дало можливість визначити напрями державної політики щодо ВПО:

«1) створення нормативної бази для правового регулювання вимушеного переміщення, динаміки потоків, розміщення ВПО;

2) розробка державної програми;

3) підготовка кадрів для роботи з вимушеними переселенцями;

4) формування електронного Реєстру внутрішньо переміщених осіб;

5) розроблення моделі державної політики щодо ВПО;

6) виявлення районів, історично схильних до небезпечних міжнаціональних, міжрелігійних і соціальних вибухів на території колишніх союзних республік СРСР та України;

7) здійснення міграційного контролю для забезпечення державних інтересів України;

8) необхідність облаштування вимушених переселенців;

9) сприяння поверненню ВПО;

10) допомога у працевлаштуванню ВПО;

11) формування гендерної статистики;

12) співпраця з міжнародними організаціями / фондами щодо вирішення питань ВПО;

13) партнерська взаємодія органів державного управління, місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, бізнесом;

14) забезпечення необхідних санітарно-епідеміологічних умов для ВПО;

15) фінансово-економічне забезпечення державної політики щодо ВПО» [99, с. 57].

Інтеграційний підхід спрямований на дослідження та посилення взаємозв'язків між окремими підсистемами та елементами системи, стадіями життєвого циклу об'єкта управління, рівнями управління по вертикалі, а також суб'єктами управління по горизонталі [75, с. 162-164]. Інтеграційний підхід пропонується застосувати при дослідженні державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, визначення взаємозв'язків між окремими підсистемами та елементами системи, рівнями управління по вертикалі (на державному/регіональному/місцевому рівнях), а також суб'єктами управління по горизонталі (структурно-функціональні інструменти).

З боку держави впроваджено комплекс заходів правового, соціально-економічного характеру, спрямованих на забезпечення оптимальної життєдіяльності вимушених переселенців (створення координаційного штабу для вирішення соціальних проблем переселенців за участю Державної служби України з надзвичайних ситуацій, місцевих органів державної виконавчої влади (обласних державних адміністрацій), органів місцевого самоврядування; облаштування транзитних пунктів для переселенців; регламентація питань реєстрації ВПО, надання їм фінансової допомоги, поновлення соціальних виплат, пенсій; налагодження роботи соціальних служб тощо) [86, с. 153].

Виокремлюється два типи переміщень внаслідок конфлікту – організоване, яке включає виїзд підприємств, релігійних громад та інших установ, і неорганізоване, особливо характерне для сімей або індивідуальних осіб. Переміщення працівників в інші регіони ставило перед ними завдання щодо роботи та житла, і часто виникали питання щодо розриву сімей. Організовано

вирішувалися питання житла та матеріальної допомоги для релігійних чи національних меншин. У випадку неорганізованого переміщення, особливо одинокі громадяни чи частини сімей, виникали труднощі, і вони перш за все потребували статусу ВПО та підтримки від органів влади на нових територіях.

Серед ВПО лише 24 % – особи працездатного віку, 13 % – діти, 59 % – пенсіонери, 4 % – інваліди. Серед осіб працездатного віку - жінки з дітьми. Тобто, внутрішньо переміщені особи – це та категорія населення, яка й до переміщення потребувала допомоги й виплат від держави [68, с. 227–228].

На вибір нового місця проживання внутрішньо переміщених осіб впливали такі фактори, як прагнення безпеки, наявність економічних можливостей та житла, родинні та особисті зв'язки, для молоді - можливість отримати якісну освіту. Часто вирішальне значення для вибору місця проживання мала можливість переїздити рідних у ОРДЛО, тобто територіальна близькість до лінії зіткнення. Оскільки обласними центрами Донецької і Луганської області на підконтрольній уряду України території було визначено Краматорськ та Сєвєродонецьк відповідно, то значна кількість ВПО-держслужбовців залишилась у цих двох містах. З окупованої території були переміщені практично всі вищі навчальні заклади, медичні установи, весь банківсько-фінансовий сектор, а також окремі підприємства та організації. Разом з ними переїхала і більшість працівників цих закладів. Передусім, вимушені переселенці орієнтувалися на промислово розвинуті регіони, з більш розвиненими ринками праці та житла, розвинутою інфраструктурою, більшими можливостями для працевлаштування [34, с. 203].

Незважаючи на те, що у недавній українській історії були прецеденти масових вимушених переміщень населення (аварія на ЧАЕС у 1986 р.), у країні відсутній досвід, пов'язаний із врахуванням гендерного підходу до реєстрації ВПО, міжвідомчої координації, до розробки та впровадження комплексних державних програм, до проблем і потреб ВПО, їх соціально-економічної адаптації, інтеграції та реінтеграції ГОТ та ВПО.

В європейських країнах, на відміну від України, ключові виклики, що потребують вирішення щодо внутрішньо переміщених осіб, включають правовий

захист, інтеграцію в нових місцях проживання, інституціональне забезпечення розв'язання їх проблем, забезпечення тимчасового та постійного житла, вирішення питань зайнятості та працевлаштування, надання матеріальної допомоги, а також забезпечення умов для повернення ВПО до попередніх місць проживання та їх реінтеграція [94, с. 20]. Спостерігається комплекс проблем, які необхідно одночасно вирішувати для значної кількості людей.

Внутрішній та вимушений характер міграції, спричинений природними катаклізмами, техногенними катастрофами, а також військовими конфліктами, зумовили застосовувати кластерний підхід для вироблення політики держави щодо захисту людей на міжнародному рівні.

У 2005 році було створено Глобальний Кластер з питань захисту – мережу агентств Організації Об'єднаних Націй, неурядових (недержавних) та міжнародних організацій, що займаються питаннями захисту в умовах конфлікту та стихійного лиха, включаючи питання захисту дітей, гендерного насильства, житлові, земельні, майнові питання і протимінну діяльність [76, с. 98].

Метою кластера стало поліпшення передбачуваності керівництва, ефективності та підзвітності реагування, щоб забезпечити центральне місце захисту в гуманітарній діяльності, який виступає в якості моста між особами, які працюють в області гуманітарної допомоги, і іншими людьми, включаючи посадових осіб установ в сфері розвитку, політики, підтримання миру та інших відповідних установ.

В основі Глобального кластеру як формалізованої концентрації суб'єктів діяльності, пов'язаних спільними інтересами та взаємодоповненнями, координована діяльність яких забезпечує сталий синергетичний ефект, лежить кластерний аналіз [74, с. 23].

Кластерний аналіз забезпечує визначення проблемних сфер, в межах яких працюють відповідальні організації та визначається цільова група, яка отримуватиме допомогу. Наприклад, в Україні УВКБ ООН спільно з іншими установами очолює Кластер з питань правового захисту, який проводить моніторинг стану справ у сфері правового захисту, та Кластер з питань житла та

непродовольчої допомоги, який проводить моніторинг невідкладних потреб ВПО у сфері житла та непродовольчих товарів.

Кластери збирають інформацію як на контрольованих, так і на неконтрольованих українським урядом територіях [34, с. 203]. На основі цієї інформації фахівці кластерів здійснюють координацію надання допомоги ВПО.

В практичному сенсі кластерний підхід означає комплексне вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб за схемою: правовий статус – соціальний захист – житло – працевлаштування – освіта, медичні послуги – культурно-національні права [39, с. 98-99].

Переважає більшість вчених застосовують кластерний підхід, досліджуючи базові потреби ВПО, зокрема:

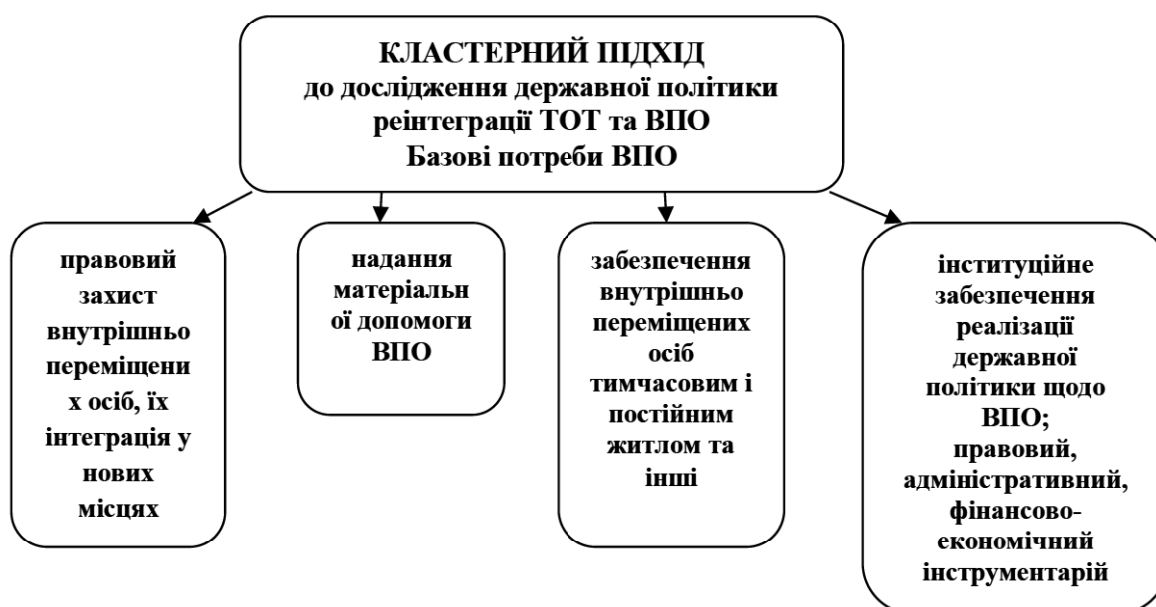

Рис. 1.1 –Застосування кластерного підходу до дослідження державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО

Також пропонується розглядати кластер як формалізовану мережу суб'єктів, які пов'язані спільними завданнями і взаємозв'язками, координована діяльність яких забезпечує сталий синергетичний ефект у реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб [72, с. 65].

Комплексний підхід передбачає врахування економічних, організаційних, правових, соціальних та інших аспектів системи управління, їх взаємозв'язку [85, с. 163]. Наприклад, для вирішення питання працевлаштування ВПО, О. Балусева пропонує застосовувати комплексний підхід із забезпеченням, у першу чергу, економічних і фінансових умов, спрямування на відповідні території інвестицій для створення нових або адаптації наявних робочих місць для таких осіб, а також умов для професійного навчання тих ВПО, для яких воно є необхідним [16, с. 91].

Доцільно також застосовувати комплексний підхід для дослідження мети та методів реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО (зокрема, виявлення специфіки застосування правових, економічних, соціальних, управлінських та інших інструментів у реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО).

Комунікативний підхід характеризує моделі комунікації як систему, її окремі елементи і способи їх зв'язку. Будь-яка система працює ефективно за умови отримання інформації про її стан, тобто її зворотній зв'язок. Саме зворотній зв'язок дає можливість посадовцю краще зрозуміти результат управлінського впливу, підвищити якість адміністративних, соціальних, інших послуг для ВПО. Зворотній зв'язок робить комунікацію двостороннім процесом (діалогом), дозволяючи кожній зі сторін коригувати свої дії й цілі [62, с. 29-32].

Трансакція - процес здійснення закінчених дій стосовно визначеного об'єкта, в якому бере участь більш ніж один суб'єкт [85, с. 22]. Трансактний характер комунікації розуміється як постійний рівноправний діалог двох або більше взаємодіючих суб'єктів, які взаємно зацікавлені в максимальній ефективності взаємодії та поперемінно (одночасно) виступають як джерело і одержувач повідомлень [62, с. 42]. Комунікації органів влади з громадськими об'єднаннями стосовно визначення основних пріоритетів реалізації державної політики щодо ВПО, в основному є ситуативною та активізується виключно як відповідь на внутрішні або зовнішні виклики.

Домінування органів влади як головного, а не рівноправного суб'єкту реалізації державної політики, відсутність інституційного забезпечення, здатного

забезпечувати партнерську взаємодію органів влади та представників інститутів громадянського суспільства в Україні зменшує результативність державної політики щодо ВПО. Застосування комунікативного підходу до дослідження державної політики щодо ВПО надає підстав охарактеризувати інститути громадянського суспільства, зокрема, громадські об'єднання, акторами впливу на зазначену політику [57, с. 132].

Досліджуючи питання реінтеграції ТОТ та ВПО, Є. Соловійовим було запропоновано застосувати «...науково-методичний підхід до публічного регулювання стійкої інтеграції вимушених переселенців у приймаючі спільноти, який пропонує фрагментацію чинників публічного регулювання на дві групи - по відношенню до факторів зовнішнього середовища і по відношенню до базового акценту у механізмі регулювання, та пропонує мапу ризиків публічного регулювання у сфері як доречного інструменту попередження незбалансованих і неадресних рішень щодо вимушених переселенців саме з боку органів публічної влади» [84, с. 211-214].

Зі свого боку, О. Новікова пропонує «...застосовувати програмно-цільовий підхід у консолідації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків» [54, с. 135-136].

Використання програмно-цільового підходу соціально-економічної підтримки ВПО спрямовано на узгодження цілей і задач різних рівнів управління у часі; дозволить сформулювати задачі регулювання, виходячи зі стратегічних цілей та актуальних проблем функціонування системи, а також обрати найбільш дієву сукупність інструментів, включаючи ефективний цільовий розподіл ресурсів [54, с. 56]. Зазначений підхід передбачає вирішення проблеми соціально-економічної підтримки ВПО як цілеспрямованого процесу, що передбачає й виокремлення основних завдань та формування певних пріоритетів; розробку заходів для їх вирішення та пошук ефективних інструментів для впровадження.

Результатом використання програмно-цільового підходу при реалізації стратегічних основ соціально-економічної підтримки ВПО, має стати формування

в системі державного програмування та реалізація Комплексної державної програми соціально-економічної підтримки ВПО [58, с. 122-123]. Системний підхід передбачає дослідження певного об'єкта як системи, що наділена елементним складом, структурою, функціями елементів і цілого, єдністю зовнішнього та внутрішнього середовища системи, законами розвитку системи та її складових. Цей підхід є сучасним засобом аналізу будь-яких систем (об'єктів, процесів, явищ), їх функціонування й розвитку. [26, с. 162-164; 59, с. 238-241].

Системний підхід до дослідження державної політики стосовно внутрішньо переміщених осіб розглядає їх як взаємозалежні елементи зі зв'язками у зовнішньому середовищі. Об'єктом цієї політики є самі внутрішньо переміщені особи як особлива категорія населення, що опинилася в складних життєвих обставинах [52, с. 29-32].

Суб'єктами державної політики в цьому контексті виступають органи державного управління та місцевого самоврядування, які виконують завдання з розробки законодавчих актів та впровадження програм для розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб. Також важливу роль відіграють інститути громадянського суспільства, які впливають на формування державної політики. Системний підхід дозволяє досліджувати основи партнерської взаємодії між внутрішньо переміщеними особами, органами влади та інститутами громадянського суспільства [31, с. 29]. Оскільки інститути громадянського суспільства за останні роки перетворилися на акторів впливу на державну політику щодо внутрішньо переміщених осіб, застосування системного підходу дозволить дослідити основи партнерської взаємодії внутрішньо переміщена особа - органи влади - інститути громадянського суспільства тощо.

В Україні за останні роки було проведено низка круглих столів з виявлення проблем ВПО, декілька форумів, організованих громадами переселенців та спонсорськими організаціями, де дана проблема обговорювалася, здійснювалася спроба усвідомлення її сутності та масштабу, пошук шляхів її вирішення. Проте, на думку О. Новікової, «...не вистачає системного підходу до аналізу даної проблеми з позицій часових горизонтів і впливу ВПО на територіальні громади, їх

повноцінної інтеграції» [85, с. 74-75]. Провідну роль у безконфліктній взаємодії між внутрішньо переміщеними особами та місцевими громадами здійснюють благодійні, громадські організації та міжнародні установи. Також міжнародні та громадські організації проводять моніторинг стану внутрішньо переміщених осіб (якості життя, проблем та потреб ВПО), а благодійні фонди та організації надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, що поліпшує адаптацію до складних умов життя ВПО.

Для зниження соціального напруження у територіальних громадах та формування позитивного ставлення членів громади до ВПО пропонується застосовувати такі інструменти примирення внутрішньо переміщених осіб з мешканцями територіальних громад «регіонів вселення», як: проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії і просвітницької роботи з внутрішньо переміщеними особами, мешканцями територіальних громад; проведення спільних заходів за участю громадськості тих територіальних громад, де обліковано велику кількість ВПО; залучення внутрішньо переміщених осіб до участі в регіональних/місцевих програмах, проектах; включення ВПО до складу робочих груп відповідних структурних підрозділів органів місцевого самоврядування (департаментів, управлінь, служб) тощо [85, с. 44].

В науковій літературі відсутнє чітке визначення поняття «державна політика реінтеграції внутрішньо переміщених осіб» і дослідники зазвичай зосереджуються на державному управлінні та регулюванні міграції, описуючи їхні методи та вплив. Державне регулювання і державне управління спрямовані на упорядкування соціальних об'єктів і процесів, проте вони відрізняються застосуванням різних методів управлінського впливу [85, с. 49].

Саме тому державне регулювання інколи ототожнюють з використанням непрямих (економічних, заохочувальних, стимулюючих) методів управлінського впливу. Причому державне регулювання не може бути використане без застосування методів безпосереднього впливу на об'єкти управління, і тому державне регулювання зрештою неможливе без державного управління [19, с. 34]. Під державним регулюванням міграції розуміється «...прийняття відповідних

законодавчих норм, програм, спрямованих на урегулювання процесу міграції або на стимулювання мігрантів до повернення на постійне місце проживання. Державне регулювання міграції є сукупністю заходів, спрямованих на розвиток і інтенсивність протікання міграційних процесів, що здійснюються державою з метою забезпечення контролю та упорядкування міграційних потоків» [85, с. 49].

Класичний підхід до державного управління, якщо розуміти його як здійснення керівних та спрямовуючих дій урядів щодо формування політичного курсу у різних сферах життя суспільства та його реалізацію за допомогою державного апарату, збагатився новими управлінськими практиками, що реалізуються на принципово нових підходах [45, с. 48].

Для зрозуміння державної політики реінтеграції важливо використовувати системний підхід, розглядаючи ВПО як складну категорію населення. Суб'єктами цієї політики є органи державного управління та місцевого самоврядування, які розв'язують завдання з розробки законодавчих актів та впровадження програм.

Сучасне управління, в якому беруть участь недержавні структури, створює змішані державно-приватні мережі, тою чи іншою мірою задіяні в управлінських процесах формування та реалізації політик. Удосконалення управління відбувається через розвиток людини та політичні реформи державних установ [48, с. 33].

Удосконалення ґрунтується на ключових принципах, таких, зокрема, як верховенство закону, ефективність, консенсус в управлінні, активність, передбачуваність, прозорість, відповідальність, зрозумілість, справедливість і чуйність. Демократизація, громадянське суспільство, децентралізація, мирне врегулювання конфліктів та підзвітність влади є визначальними характеристиками ефективного та демократичного державного управління. Наголос на якість управління сприяє розвитку демократичних інститутів, які стійко виявляють свою ефективність з плином часу [85, с. 40-41].

Виходячи з керованості як ознаки, що є необхідною для об'єкта державного управління, зазначимо, що виокремлення певного виду державного регулювання реінтеграції ТОТ та ВПО має специфічні ознаки [85, с. 44]. Відповідно, з моменту

набуття особою статусу внутрішньо переміщеної (фактично з моменту отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи) держава здійснює забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, регулюючи в першу чергу їхнє соціально-економічне забезпечення [85, с. 48].

Державне регулювання на цьому етапі внутрішньої вимушеної міграції має виражатися в забезпеченні національної безпеки України, адже цілісність Української держави залежить і від якості соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб, і від рівня національної ідентичності населення. Крім того, існує нагальна потреба в державному регулюванні виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та забезпечення їхнього права на місцеве самоврядування [66, с. 20].

До того, як особа набуває статусу внутрішньо переміщеної, процес вимушеної внутрішньої міграції вимагає державного регулювання, що включає комплекс заходів, таких як гарантування прав і свобод людини і громадянина для всіх громадян України, що проживають на тимчасово окупованій території або в зоні антитерористичної операції (зокрема, через державну підтримку внутрішньої вимушеної міграції), гарантування захисту від примусового внутрішнього переміщення або примусового повернення на покинуте місце проживання та спрощеного порядку набуття статусу внутрішньо переміщеної особи [94, с. 148].

Також зазначимо, що в Енциклопедії державного управління В. Бакуменко визначає «...державну політику (від англ. state policy) як напрям дій або утримання від них, обраний органами публічної влади для розв'язування певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем» [55, с. 122-124].

Інша науковця – Н. Тиндик, зазначає, що «...у рамках реалізації державної політики щодо вирішення проблем ВПО пропонує: а) створювати або розвивати структури та механізми готовності до надзвичайних ситуацій для вирішення питань, пов'язаних із вимушеними масовими переміщеннями населення; б) зміцнювати та підтримувати потенціал неурядових організацій для спільних дій з державою в умовах надзвичайних ситуацій при виконання державних програм тощо» [90, с. 388].

Планування, за умови виникнення надзвичайних ситуацій, спрямоване на з'ясування можливих сценаріїв недобровільних переміщень населення є інструментом державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб задля вироблення ефективних методів реагування. Процес планування здійснюється відповідно до галузевих потреб у наданні захисту та допомоги, визначенні управлінських органів і структур, необхідних для забезпечення координації та здійснення заходів, а також визначення можливих (наявних) джерел фінансування [88, с. 53].

Таким чином, використання системного підходу дозволяє розглядати взаємодію між ВПО, органами влади та громадянським суспільством. Дослідження цієї політики вимагає уваги до специфічних аспектів, таких як гарантування прав та свобод осіб, регулювання соціально-економічного забезпечення та матеріальна допомога. Необхідно також враховувати нові механізми державного управління, що базуються на принципах демократії та громадянського суспільства.

Отже, розглянуті нами вище наукові підходи до дослідження державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, мають застосовуватися для конкретизації її змісту, напрямів, особливостей взаємодії держави з ТОТ та ВПО.

1.2 Завдання, принципи та напрями формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Державна політика реінтеграції ТОТ та ВПО є складною, багатоаспектною категорією. У певному своєму прояві досліджувана політика являє собою сукупність ідей, стратегій, обраного курсу, моделі впливу держави на відповідний об'єкт – реінтеграції ТОТ та ВПО. Також це і абстрактна категорія, що охоплює собою гносеологічний процес розробки та формування відповідних ідей та стратегій.

Проте, однією із важливих та цінних властивостей державної політики в цілому, та у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО, зокрема, є її конкретний вимір -

функціонування у адміністративно-правовій, управлінській матерії, втілення у конкретних відносинах, діяльності, за допомогою конкретних суб'єктів, набуття чітких рис конкретної реальної державно-управлінської, нормативно-правової категорії. Останньому сприяють визначення завдань та принципів, а також напрямів державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

У сучасній нвуці публічного управління та адміністрування, а також у багатьох суміжних науках, зокрема, юриспруденції, вчені, у переважній більшості, присвячують свої доробки питанням виокремлення завдань, принципів, напрямів державної політики ТОТ та ВПО в цілому. Наразі наявна ціла низка праць, фахових статей, відповідно до яких автори окреслюють напрями державної політики в досліджуваній сфері, її мету, ключові завдання, а також принципи. Активна увага проблематиці принципів та напрямів формування та реалізації державної політики ТОТ та ВПО присвячується також й з боку правового регулювання. Зазначеного питання стосуються як уже наявні нормативно-правові акти, так і перспективне законодавство з огляду на актуальність та нагальність даної проблеми.

Проте, на сьогоднішній день бракує як науково-теоретичних, так і нормативно-правових напрацювань з приводу визначення змісту та особливостей завдань, принципів та напрямів державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

У Словнику термінів і понять з державного управління, завдання державного управління визначається як – «... категорія державного управління, детермінована об'єктивними потребами відповідної соціальної управлінської системи, в тому числі життєво важливими потребами адекватного об'єкта управління, що реалізуються в управлінській діяльності у формі функцій державного управління» [81].

Енциклопедичний словник з державного управління «завдання політичне» визначає як «... чітко сформульоване завдання на основі певної політичної мети, що спрямовує і регулює політичну активність того чи іншого суб'єкта політики; «завдання управлінське – це проблема чи питання, що потребує прийняття управлінського рішення і є кількісним або якісним визначенням результату управлінської діяльності, який досягається в межах встановленого терміну.

Завдання – нормативно визначена серія робіт або частина роботи, яка має бути виконана заздалегідь встановленим способом у заздалегідь обумовлені строки» [25, с.151].

Завданням державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО є «...система правових, економічних, організаційних, політичних, захисних, інформаційних, науково-технічних, міжнародних обов'язкових до виконання настанов та вказівок, які затверджуються компетентними суб'єктами публічної адміністрації. В рамках подібної системи мають бути знайдені вирішення актуальних стратегічних і оперативних завдань, що постають перед державою в сучасних політичних, економічних і соціокультурних умовах, здійснюватись її інтеграція в європейський і світовий простір» [38, с.75].

Аналізуючи запропоновані визначення, можна резюмувати, що кожне з них висвітлює певний важливий аспект категорії «завдання» у його управлінському розумінні. Необхідно відзначити, що важливою властивістю завдання формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО є його детермінованість, метою державної політики, його спрямованість на її досягнення. Також актуальним є підкреслення того, що завдання формування та реалізації державної політики детермінуються в тому числі і відповідним об'єктом управління (політичного впливу) - сферою реінтеграції ТОТ та ВПО, її суб'єктів, системи цінностей, прав та свобод, потреб людини, які складають об'єкт правовідносин у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО.

Переконливими є виокремленні вище властивості завдання як категорії щодо того, що воно є відповідною конкретною реакцією, наслідком вирішення конкретної управлінської, політичної проблеми, а також являє собою якісне та кількісне, конкретне вираження бажаних результатів управлінської діяльності. Окремими, проте важливими характеристиками завдання формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО є його строки, спосіб виконання, відповідальні суб'єкти тощо.

Необхідно резюмувати, що на підставі дослідження доктринальних визначень категорії «управлінське завдання», «політичне завдання», «завдання

державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО» приходимо до висновку про те, що категорія «завдання формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО» є конкретно та реально окресленою категорією, вона являє собою такі, що підлягають практичній реалізації настанови та вказівки, формування бажаного результату управлінської діяльності, що визначений у конкретні строки та в цілому спрямований на реалізацію мети державної політики у досліджуваній сфері.

Тому, можна резюмувати, що завдання державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій (ТОТ) та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) визначаються чіткою метою, що включає сукупність правових, економічних, організаційних, політичних, захисних, інформаційних, науково-технічних та міжнародних настанов. Ці завдання визначають конкретні результати управлінських дій з реінтеграції, встановлюють чіткі строки виконання та довіряються відповідальним суб'єктам [33, 47].

З урахуванням наведеного вище, необхідно розкрити й принципи державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО.

Загалом, «...принципи державного управління (лат. *principium* - начало, основа) - фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку державного управління, сформульовані як певне наукове положення, закріплене переважно у правовій формі, на підставі якого будується і функціонує апарат державного управління. Зазначені принципи класифікуються на три види: 1) загальні; 2) структурні; 3) спеціалізовані» [69, с.167].

Таким чином, принципи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО - це принципи, що характеризуються універсальністю, загальністю, найбільшою імперативністю та концентрованим вираженням, відправні положення, засадничі ідеї, твердження, концепти щодо формування та розвитку державної політики у зазначеній сфері, її спрямованості, змісту, цінностей та мети.

Слід зауважити, що принципи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, передусім:

– носять правовий характер, оскільки завжди закріплені та легітимізовані у нормах права, або впливають із системного аналізу його змісту;

– мають регулятивний характер – виступають прямим чи опосередкованим регулятором суспільних відносин, що складаються у процесі реалізації державного впливу, управління, організації, сприяння у зазначеній сфері;

– є найбільш загальними та концентрованими, що означає, що у найбільш лаконічній формі принцип відображає цілісну ідею чи окремий концепт, який застосовується під час формування та реалізації державної політики [71, с. 44].

На наш погляд, принципи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО складають собою цілісний комплекс, що схожий за своєю структурою із принципами державного управління. Серед них можна виокремити:

– загальні принципи: визнання людини найвищою соціальною цінністю, демократизму, верховенства права, законності, правової впорядкованості, розподілу влади, публічності, поєднання централізації і децентралізації [55, с. 65];

– структурні: структурно-цільові, структурно-функціональні, структурно-організаційні, структурно-процесуальні принципи [81, с. 24];

– спеціалізовані: принципи, які характеризують вже безпосередньо державну політику реінтеграції ТОТ та ВПО [79, с. 44].

1.3 Сучасний стан правового регулювання формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Методологічний підхід до дослідження ґрунтується на загальнонаукових і спеціально-юридичних методах, використовуючи комплексні та системні підходи, діяльнісний та порівняльно-правовий підходи, історичний аналіз та інші. Використання діалектичного, гносеологічного, аксіологічного, правової семіотики, структурно-функціонального, формально-логічного, прогностичного та інших

методів надає можливість розкрити особливості політико-правової сутності державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО. Також можна розглядати ключові напрями вивчення, регулювання та реалізації цієї політики [43, с. 67].

Сучасне розуміння політики, яке втрачає частину своєї первісної сутності, визначає її як стратегію прийняття та реалізації обов'язкових рішень для суспільства, орієнтовану на задоволення потреб громадян, замість виключно перерозподілу влади [57]. Оскільки держава залишається основним суб'єктом політичних відносин, політика стає стратегічним втручанням у вирішення проблем, які потребують державного впливу та пов'язані з виконанням публічної влади. Автори підкреслюють ключову роль суспільного розвитку у формуванні державної політики, враховуючи, що це лише одне з можливих визначень терміна «державна політика» [25, с. 69].

Отже, державна політика представляє собою спрямовану діяльність органів влади, спрямовану на розв'язання суспільних проблем і досягнення загальнозначущої мети розвитку суспільства або його окремих сфер.

Наприклад, Л. Пал визначає державну політику як «...напрямок дії або утримання від неї, обрані державними органами для розв'язання певної чи сукупності взаємно пов'язаних проблем» [64, с. 104].

Свого часу, О. Кучеренко систематизував три основні концепції державної політики: плюралістичну, суспільного вибору та детерміністську. Ці концепції дозволяють аналізувати умови формування та здійснення державної політики в сучасному суспільстві. Державну політику також розглядають як стабільну, цілеспрямовану діяльність державних інституцій, спрямовану на розв'язання конкретних проблем суспільства. Загальні визначення вказують на її специфіку як напрямку діяльності з вирішення завдань у певних сферах суспільної діяльності [50, с. 37].

У науці державного управління також відзначено, що думка про державну політику як пропонований курс діяльності уряду може бути не цілком правильною і логічною. Більш широкий підхід розглядає державну політику як систему цілеспрямованих заходів, спрямованих на розв'язання суспільних проблем,

задоволення інтересів та забезпечення стабільності через владні структури з монопольним правом держави на законний примус. Однак важливо, щоб такі поняття були конкретними і охоплювали весь спектр характеристик державної політики, спрямованої на забезпечення стабільності та задоволення інтересів різних сфер суспільства [85, с. 44].

Дослідники визначають кілька теоретичних моделей державної політики, таких як процедурна, субстантивна, регулятивна, саморегулятивна, перерозподільна, матеріальна, символічна, політика розподілу колективних благ і політика перерозподілу приватних благ. Кожна з цих моделей охоплює різні аспекти та цілі, спрямовані на розв'язання конкретних суспільних завдань [55, с. 74].

На думку В. Андріяш, «...в ідеалі державна політика – це оптимальний синтез об'єктивних тенденцій суспільного розвитку й суб'єктивних суджень людей про власні інтереси в суспільстві. Державна політика дистанціюється від політики конкретних політичних сил, навіть тих, які мають більшість у представницьких органах влади. По-перше, тому що необхідно, щоб державна політика представляла й інтереси меншості, інакше будуть виникати складнощі під час її реалізації. По-друге, державна політика повинна бути стійкою, стабільною, мати історичну перспективу. По-третє, вона має виконувати роль об'єднавчої сили, бути спрямованою на позитивний розвиток суспільства» [2, с. 15].

Так, наприклад, державна політика – це спрямовані дії, які визначає влада для вирішення конкретних проблем чи областей життєдіяльності, що відповідають потребам суспільства.

О. Лаврук визначає, що «... державна політика є одним із важливих компонентів життєдіяльності суспільства, оскільки її заходи спрямовані на поліпшення рівня проживання громадян і гарантування соціальної стабільності країни та її регіонів. Вона повинна мати комплексний характер щодо функціонального спрямування на розв'язування взаємопов'язаних політичних і соціально-економічних проблем, своєчасно реагувати на трансформаційні зміни, що відбуваються в державі й суспільстві, завжди бути ефективною (оптимальний

розподіл владних повноважень між державними органами й організаціями, структурована якість державно-управлінських рішень, цілеспрямованість завдань і заходів), результативною і сприйнятливою для населення» [51, с. 16].

Дослідження державної політики завжди вимагає уваги до теоретико-методологічних аспектів (процеси, інститути, інструменти, моделі), а також аналізу галузевих аспектів, які включають формування, зміст та концептуальні критерії цього явища [22, с. 64].

Однак, Україна стикається з викликами гібридної війни Росії, незаконною окупацією та порушенням прав людини. З 2014 року держава переживає дестабілізацію, а вторгнення сусідньої держави в 2022 році призвело до введення воєнного стану. У контексті сучасних викликів, визначення відповідної державної політики для України вимагає комплексного аналізу, охоплюючи нормативно-правову базу, інституційний механізм та шляхи подолання виявлених проблем.

Відповідно до Конституції України, держава є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Суверенітет поширюється на всю територію, і Україна є унітарною державою. Захист суверенітету та територіальної цілісності є ключовим завданням держави та обов'язком громадян. Важливі норми забезпечують захист територіальної цілісності, зокрема у Розділі X «Автономна Республіка Крим». Конституція не дозволяє змінювати її, якщо це порушить права і свободи громадян або спрямовано на ліквідацію незалежності або порушення територіальної цілісності України [48].

Правові позиції Конституційного Суду України акцентовані на захисті конституційного принципу територіальної цілісності держави. Рішення Суду, зокрема у випадках проведення місцевого референдуму в Автономній Республіці Крим та декларації незалежності, підкреслюють важливість збереження територіальної цілісності України [41].

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначає принципи і пріоритети державної політики в різних сферах. Він ґрунтується на додержанні Конституції, захисті прав і свобод людини і громадянина, міжнародних нормах, соціальній спрямованості економіки, демократичних засадах та

верховенстві права. Обидва аспекти визначаються як невід'ємні для підтримки територіальної цілісності та незалежності України [69].

Законодавча база України з питань територіальної цілісності, тимчасово окупованих територій та внутрішньої політики є значущою та мультиаспектною, зокрема, досліджувана проблематика регулюється законами України «Про Збройні Сили України», «Про національну безпеку України», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», тощо. Важливо, що в КК України встановлено кримінальну відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, з огляду на наявні міжнародні зобов'язання. Важливі аспекти цієї бази охоплюють різні сфери, включаючи державний кордон, Збройні Сили, громадянство, правовий статус іноземців, державну політику на тимчасово окупованих територіях, антитерористичні заходи та національну безпеку.

Зазначена вище законодавча база закріплює принципи миру, непорушності державних кордонів, територіальної цілісності та суверенітету України. Важливо зауважити, що в Кримінальному кодексі України встановлена кримінальна відповідальність за порушення територіальної цілісності і недоторканності України, що відповідає міжнародним зобов'язанням. Розроблена правова база є необхідною для визначення та реалізації державної політики в умовах викликів, зокрема, тимчасової окупації та загроз національній безпеці [85, с. 49].

Ряд міжнародних документів, таких як Статут ООН, Заключний акт НБСЄ, Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, а також резолюції Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки ООН, визнають територіальну цілісність України. ООН у своїх резолюціях засуджує тимчасову окупацію Криму та закликає Росію, як державу-окупанта, виконувати свої зобов'язання відповідно до міжнародного права. Парламентська Асамблея Ради Європи також приймає резолюції та

рекомедації стосовно ситуації в Україні, включаючи осуд територіальних порушень і порушень прав людини в Криму та інших регіонах. Ці міжнародні документи та резолюції свідчать про міжнародну підтримку територіальної цілісності України та осудження дій, що порушують цю цілісність [56, 67, 88, 90, 102].

Так, Рада Європи рішуче засуджує тимчасову окупацію Росією частини території України, зокрема Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Вона підтверджує невизнання анексії Криму та засуджує спроби узаконити цю анексію, а також порушення прав людини, вчинені російською владою, зокрема стосовно кримських татар.

Організації Ради Європи прийняли рішення та резолюції, включаючи створення спеціального міжнародного трибуналу для розслідування злочинів воєнної агресії Росії в Україні. Ці кроки свідчать про рішучий підхід організацій до визнання та вирішення проблем, пов'язаних із тимчасово окупованими територіями.

В Україні також було ухвалено законодавчі ініціативи, такі як Закон України «Про забезпечення прав і свобод та правовий режим на тимчасово окупованій території України», що визначає статус тимчасово окупованих територій та встановлює специфічні умови їхнього функціонування [22, с. 21].

Концептуально, деокупація тимчасово окупованих територій (ТОТ) визначається як комплекс заходів державної політики, спрямованих на повне визволення цих територій від збройних формувань російської федерації та окупаційної адміністрації, а також встановлення загального ефективного контролю України на цій території. Основним результатом є повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, зокрема, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, визначає напрями та завдання для забезпечення повного відновлення територіальної цілісності, суверенітету та реінтеграції цих територій в склад України. Вона передбачає

розроблення та впровадження стратегічних засад політики національної безпеки з урахуванням викликів та завдань, пов'язаних із тимчасово окупованими територіями. Цільові результати стратегії включають відновлення територіальної цілісності, реінтеграцію економіки та гуманітарну реінтеграцію тимчасово окупованих територій, а також зміцнення національної стійкості та розвиток соціально-економічних моделей для деокупованих територій [73].

Прийняті стратегії та програмні документи, такі як План заходів щодо реалізації Стратегії деокупації, Стратегії інформаційної реінтеграції, Стратегія воєнної безпеки України та інші, визначають ключові напрямки та завдання для реінтеграції тимчасово окупованих територій (ТОТ) та враховують різні аспекти цього процесу.

Ці документи свідчать про бажання України залучити міжнародну спільноту до зусиль з реінтеграції тимчасово окупованих територій. Створення «Кримської платформи» вказує на намір об'єднати міжнародні зусилля та ресурси для вирішення проблем деокупації Криму на міжурядовому, міжпарламентському та експертному рівнях. Ці напрями дій підкреслюють важливість співпраці міжнародної спільноти в підтримці України у відновленні територіальної цілісності, забезпеченні безпеки та реінтеграції на тимчасово окупованих територіях [51, с. 23].

Важливі законодавчі ініціативи, які розглядає Парламент України, включають законопроекти щодо засад реінтеграції тимчасово непідконтрольних територій, особливостей державної політики перехідного періоду, захисту прав і свобод громадян, що постраждали внаслідок збройної агресії Росії та інші. Проект закону «Про деокупацію (формула Свободи)» та інші спрямовані на реінтеграцію тимчасово окупованих територій та забезпечення прав громадян, що там проживають.

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій грає ключову роль у формуванні та реалізації державної політики в цій сфері. Спрямована на відновлення територіальної цілісності та реінтеграцію, діяльність Мінреінтеграції включає заходи щодо внутрішньо переміщених осіб, дотримання

міжнародного гуманітарного права, надання гуманітарної допомоги та інші важливі аспекти. Це свідчить про широкий спектр заходів та ініціатив, спрямованих на вирішення складних питань, пов'язаних з тимчасово окупованими територіями України [44].

Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 1071, передбачає ряд заходів для стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад. Зокрема, варіанти виконання програми включають продовження організації відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури та житлового фонду або програмно-цільовий метод, що передбачає комплексні заходи та систему інтегрованого управління.

Вчені визначають механізм реінтеграції ТОТ та ВПО як сукупність принципів, форм, методів і засобів. Він включає політичні, інституційно-організаційні, соціально-економічні, правові та інформаційно-ідеологічні аспекти. Це дозволяє забезпечити успішну реінтеграцію та вирішення проблем в зазначених регіонах на основі сталих принципів розвитку [33, с. 26].

Отже, можемо констатувати, що на сьогоднішній день в Україні сформована розвинена, проте недосконала нормативно-правова база, яка визначає правовий статус ТОТ та ВПО. Ця база регулює питання визначення окупованих територій, визнання Росії державою, що здійснює окупацію, та особливий порядок забезпечення прав і свобод населення на цих територіях.

Необхідно зазначити, що експерти, як міжнародні, так й вітчизняні, рекомендують новий підхід до політики деокупації, визначаючи її як частину гібридної війни Росії проти України. Деокупація включає декескалацію, адмінтранзит, реставрацію, деколаборацію та реституцію. Дискусії ведуться щодо послідовності та назви процедур, а також перехідних періодів.

Ключовим етапом є визначення правового статусу та правового режиму ТОТ та ВПО, а також розробка комплексу заходів для деокупації ТОТ на різних рівнях – як національному, так і міжнародному.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

2.1 Інституційне забезпечення формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Формування системи інституційного забезпечення державної міграційної політики в Україні почалося в 1991 році. Ця система включає нормативно-правові акти, структури, заходи та методи для контролю та упорядкування міграційних процесів. Проте, протягом понад тридцять два роки незалежності України в системі інституційного забезпечення державної політики щодо реінтеграції ГОТ та ВПО відбувалися істотні зміни.

У період між переписами населення (1989-2001 роки) розпочалося становлення системи з метою регулювання взаємовідносин між державою та громадянами. Закони про громадянство, біженців та правовий статус іноземців, а також Конституція України (1996 рік) визначали основи цих відносин. Хоча нормативно-правові акти були прийняті, вони не вирішили основні питання. Згодом, ключовими стали Закон України «Про громадянство України» та Закон України «Про порядок виїзду та в'їзду громадян України».

Конституцією України гарантується свобода пересування та вибору місця проживання для всіх, хто законно перебуває на території країни. Дотримання прав і обов'язків громадян та інших категорій осіб гарантується не лише для громадян України, а й для іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб.

Міграційні потоки, які спостерігалися в Україні з початку 1990-х років ХХ сторіччя, можна поділити на дві групи. До першої з них належить масова репатріація українців і вихідців із України інших національностей, які були

депортовані у тоталітарні часи. До другої групи належать міграційні потоки, що виникли внаслідок демократизації та лібералізації режиму кордонів: імміграція в Україну, транзитна міграція через її територію іноземців, трудова міграція українських громадян. Розпад СРСР, утворення незалежної української держави, міжетнічна напруженість та військові конфлікти в деяких пострадянських державах, економічна криза, падіння рівня життя стали визначальними для інтенсивності міграційних пересувань, складу та напрямків міграційних потоків [20, с. 109-110].

Гострою проблемою для України стала вимушена та нелегальна імміграція населення з територій сусідніх держав, де велися воєнні дії - Придністров'я (1992 рік), Чечні (1995-1996 роки), Абхазії (1996 рік). Водночас у 1993-1994 роки почалася еміграція населення з України в Польщу, Словаччину, Португалію, США та інші. Здебільшого для цього періоду характерна еміграція висококваліфікованих спеціалістів («відтоку мозку») до розвинених країн. До того ж нерегульована міграція «село-місто» призвела до деформації всіх демографічних структур у сільській місцевості в Україні: зменшення кількості населення працездатного віку і молоді, зростання частки осіб пенсійного віку, зростання смертності сільського населення, скорочення народжуваності дітей тощо [20, с. 111].

Інтенсифікація міграційних процесів в Україні зумовлена розширенням зовнішньоекономічних зв'язків України, а також лібералізацією режиму виїзду громадян за кордон. Стає можливим зростання нерівностей та виникнення конфліктів між соціальними групами та регіонами країни.

За умов відновлення територіальних прав депортованих народів, масового переміщення біженців і переселенців із країн колишнього Радянського Союзу виникла необхідність створення органу в системі інституційного забезпечення державної міграційної політики для попередження та врегулювання можливих міжетнічних конфліктів в Україні.

Протягом періоду з 1991 по 2003 роки в Україні відбувалося формування системи інституційного забезпечення державної міграційної політики. У цей період створювалися та змінювалися відповідні органи державного управління, такі як

Міністерство України у справах національностей та міграції (1993 рік), Міністерство України у справах національностей, міграції та культур (1994 рік), Державний комітет України у справах національностей та міграцій (1996 рік) та інші.

Розгляд Положень про органи державного управління свідчить про структурно-організаційні конфлікти через невідповідність вимогам, що ставилися перед органами влади. Наприклад, Міністерство України у справах національностей та міграції мало вирішувати ряд питань, таких як біженці, вимушені переселенці, імміграція та депортація. Після прийняття Закону України «Про біженців» у 1993 році повноваження міністерства були розширені. У цей період також була створена система органів міграційної служби в Україні для реалізації єдиної державної міграційної політики та контролю за імміграційними процесами.

Подальша реорганізація Міністерства України у справах національностей та міграції у Міністерство України у справах національностей, міграції та культур (липень-листопад 1994 року) (стаття 1), як представляється, була обумовлена подіями в Криму (до квітня 1994 р. спроби відокремлення півострова від України за схемою, вже апробованою в Придністров'ї). Водночас вона передбачала врегулювання міжконфесійних конфліктів, зокрема, православно-мусульманських, про що свідчить мета створеного міністерства – вироблення та забезпечення реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин, прав національних меншин, державної міграційної політики та державної політики щодо релігії та церкви [14, с. 1].

У період з 1991 по 2003 роки в Україні спостерігалось перевантаження управлінськими функціями в сфері релігії та церкви, що призвело до погіршення діяльності Міністерства України у справах національностей та міграції. Це призвело до структурно-організаційних конфліктів та змін у назві та функціональності міністерства.

Внаслідок вилучення деяких положень, необхідних для регулювання міграційних процесів, та позбавлення функцій у сфері релігії, міністерство стало менш ефективним. Після фази функціонально-організаційного конфлікту, відбулись структурні зміни, які включали відновлення попередньої назви – Міністерство України у справах національностей та міграції у березні 1996 року. Проте через чотири місяці, з'явився Державний комітет України у справах національностей та міграцій, який теж не довго існував. Цей період також включав зміни в нормативно-правовому полі, такі як ухвалення Законів України «Про імміграцію» (2001 р.) та «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» (2003 р.), а також програми регулювання міграційних процесів на 2003-2005 роки (2003 р.). Зазначено, що етап становлення системи інституційного забезпечення державної міграційної політики в Україні відзначався конфліктами, але також сприяв структурним змінам в цій сфері [28, с. 38].

В Україні відсутність належних управлінських структур спричинила невирішеність законодавчих проблем у міграційній політиці. Указом Президента України було створено Державну міграційну службу (ДМС України) у процесі оптимізації центральних органів виконавчої влади.

Завдання ДМС включають надання послуг у сферах громадянства, реєстрації місця проживання, роботу з іноземцями та особами без громадянства, контроль за законністю міграції та інші аспекти. Зокрема, ДМС отримала функції щодо захисту прав української діаспори та розгляду статусу біженців.

Основні заходи включали утворення територіальних органів міграційної служби та створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами. Це спрямовано на автоматизацію діяльності ДМС, обмін інформацією та підтримку реалізації державної політики у сфері міграції, відповідно до міжнародних стандартів прав людини [28, с. 34].

У жовтні 2014 року в Україні відбулися якісні зміни в системі інституційного забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. З'явився закон та інші акти, зокрема, Комплексна державна програма для підтримки, адаптації та реінтеграції переміщених громадян. Створено Державну службу

України з питань Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та тимчасово переміщених осіб, а також Державне агентство України з питань відновлення Донбасу.

Також утворено Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, але було відзначено брак стратегічного бачення та єдиного координуючого центру. Держава взяла на себе зобов'язання захищати та гарантувати права внутрішньо переміщених осіб, проте недостатня координація та фрагментарність призвели до труднощів у вирішенні багатьох проблем. Спеціальний центральний орган - Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб – було створено тільки через два роки після початку конфлікту [17, с. 15].

Наступний етап в системі інституційного забезпечення державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО був обумовлений розробкою та затвердженням «Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року». Нові позитивні ознаки включають зміни до Виборчого кодексу для реалізації прав голосування внутрішньо переміщеними особами та їх участь у громадських бюджетах.

Операція Об'єднаних сил, яка замінила Антитерористичну операцію, передбачає об'єднаний оперативний штаб для управління ситуацією на Донбасі. У вересні 2019 року було приєднано Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб до Міністерства у справах ветеранів, реорганізовано у Міністерство з питань ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб.

Проте, це розділення повноважень і перевантаження управлінськими функціями призвели до погіршення діяльності Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, що викликало рішення Кабінету Міністрів України у березні 2020 року щодо розділу повноважень колишнього Міністерства та повернення їх до Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій [28, с. 34].

Так, формування системи інституційного забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні мало свою специфіку, включаючи створення, оптимізацію та часті зміни відповідних органів державного управління. Поява нових суб'єктів відповідної політики, використання інструментів публічної політики та посилення ролі громадянського суспільства визначали напрями цієї системи.

Пріоритетні напрями державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб включають житлове та працевлаштування, соціальну інтеграцію, реалізацію позитивного потенціалу внутрішньої міграції з урахуванням регіональних особливостей та міжнародного досвіду. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень вимагають злагодженого та системного вирішення, а також координації дій між органами влади і громадянським суспільством.

2.2 Форми та методи формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Форми та методи формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні є одними із тих засадничих категорій, пізнання яких є необхідним на шляху до всебічного дослідження сутності державної політики у зазначеній сфері. Дослідження форм та методів зазначеної політики надає можливості, передусім, з'ясувати специфіку зовнішнього прояву державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, її реальне втілення у конкретних суспільних відносинах, способи, засоби, механізми, що обираються суб'єктами задля досягнення її цілей.

З'ясуванню сутності та змісту форм і методів формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні на сьогоднішній день приділено надзвичайно мало наукової уваги. Відсутні спеціальні комплексні напрацювання щодо висвітлення змісту зазначених категорій, розкриття специфіки форм та методів формування та реалізації державної політики саме у сфері

реінтеграції ТОТ та ВПО. Більше того, серед наукової спільноти на сьогоднішній день бракує одностайності у розумінні змісту ключових понять зазначеної проблематики: не розроблено єдиного підходу до визначення поняття форм та методів формування державної політики передусім, а також до виокремлення їхніх істотних правових ознак, з'ясування системи таких форм та методів [58, с. 64].

Необхідно зауважити, що найбільше напрацювань присвячено висвітленню сутності та змісту форм державного управління, публічного адміністрування, діяльності у різних сферах публічного врядування та в цілому правового регулювання. Зазначені категорії, а особливо категорія «форми та методи державного управління» є близькими до категорії форм та методів формування державної політики. Адже у будь-якому випадку, формування державної політики значною мірою пов'язане із здійсненням державного управління у відповідній сфері [64, с. 34]. Тому аналізуючи форми та методи формування державної політики у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО, перейдемо до дослідження здобутків, що вже існують у науковій доктрині.

Так, Л.Л. Палій, досліджуючи форми та методи адміністративної діяльності, зазначила, що «...науковий аналіз сутності і змісту форм та методів адміністративної діяльності ... має відбуватись, виходячи з праворозуміння відносин у сфері адміністративної діяльності у їх суб'єктно-об'єктних особливостях та специфіці змісту. Вказана структура актуалізує проблеми юридичної характеристики форм та методів адміністративної діяльності на засадах оптимального поєднання діалектики та системного підходу, що виявляється у генезисі теоретико-правових базових конструкцій змісту та термінологічного позначення відповідних правових явищ у динаміці суспільних перетворень» [68, с.35].

Наведені зауваження є слушними. Підтримуємо авторку у підході, за якого форми та методи формування та реалізації державної політики доцільно розглядати у тісному взаємозв'язку зі специфікою сфери, у якій вони втілюються

– сфери реінтеграції ТОТ та ВПО. А саме визначальними є особливості тих суспільних відносин, які складаються у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО, їх

різномірність, різноспрямованість, специфіка суб'єктно-об'єктного складу. Розкриваючи сутність форм та методів формування та реалізації державної політики у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО, слід враховувати, що зазначена сфера складається з відносин щодо реінтеграції ТОТ та ВПО, здійснення у ній контролю та моніторингу, організації інституційного та матеріально-технічного забезпечення реінтеграції ТОТ та ВПО, її змістового наповнення, закладення її основних цілей, мети та спрямованості тощо.

Передусім, доцільно визначити поняття «форми здійснення та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО», а також виокремити специфіку таких форм у досліджуваній сфері.

В найбільш загальному науковому змісті «форма» (лат. *forma*) – це «зовнішній вираз, контури предмета, зовнішній вираз сутності» [39, с. 356]. Ю.П. Битяк та В.М. Гаращук слушно зауважують, що «процес публічного врядування за своїм змістом складає діяльність суб'єктів права, що здійснюється за допомогою певних адміністративно-правових форм, процедур і методів. Адміністративно-правова форма – це юридичне відображення конкретних дій і рішень органів публічного врядування та інших суб'єктів адміністративного права у процесі здійснення виконавчої і розпорядчої діяльності» [70, с. 147].

На думку В.К. Колпакова, «...адміністративно-правова форма - це зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій публічної адміністрації, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети – публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства і держави» [67, с. 231-235].

Підсумовуючи наведені вище наукові позиції, зауважимо спільність підходів у тому, що адміністративними формами, зокрема, необхідно вважати зовнішнє вираження відповідної адміністративно-правової матерії: адміністративної діяльності, публічного врядування, адміністративних дій тощо. Погоджуємося з авторами з приводу того, що таке зовнішнє вираження адміністративної діяльності як адміністративна форма обов'язково реалізується у рамках режиму законності та

у межах адміністративно-правового регулювання, здійснюючись на виконання норм адміністративного права та з метою охорони найбільш важливих суспільних цінностей: дотримання верховенства права, забезпечення демократизму, законності, реалізації прав та свобод людини, державного суверенітету та національної єдності.

О.М. Бандурка вважає, що «форма адміністративного права - це зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто та чи інша управлінська діяльність, що має зовнішній прояв» [32, с. 44]. У свою чергу, Ю.І. Крегул під формами державного управління розуміє «відмінні за своїм характером та наслідками способами зовнішнього вираження діяльності органів виконавчої влади. На його думку форми управлінської діяльності відзначаються помітною універсальністю щодо конкретних сфер і галузей державного управління. Через це одні й ті самі форми успішно застосовуються і в економіці, і в адміністративно-політичній діяльності, а також при вирішенні внутрішньо-організаційних питань» [43, с. 273-274].

Погляди Ю.І. Крегула щодо універсальності форм державного управління необхідно розглянути більш детально. Адже дійсно, з одного боку, форми державного управління як зовнішній прояв конкретних управлінських дій тяжіють до їх певної уніфікації, єдності підходів у державному управлінні в усіх сферах суспільного життя. Враховуючи наведену особливість, можна зауважити, що держава розробляє єдині підходи до форм управління, які здебільшого зводяться до: прийняття нормативно-правових актів, індивідуально-правових актів, здійснення організаційних дій, вжиття матеріально-технічних заходів тощо [39, с. 332]. Такий підхід, є вочевидь актуальним для формування єдиних підходів цілісної адміністративно-правової доктрини, слугує важливим інструментом розробки основних термінів та понять.

Проте, за іншим баченням, сфери формування та реалізації державної політики є надзвичайно різними. Сама сутність та зміст суспільних відносин та цінностей, з приводу яких вони складаються у різних сферах, а також принципи та ідеї, що закладені у основу таких відносин, обумовлює необхідність пошуку та

підбору оптимальних форм державного управління, їх коригування, врахування особливостей управлінського циклу відповідної сфери [68, с. 74]. У зв'язку з наведеним, зауважуємо, що розуміння системи форм формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО не слід надто спрощувати. Слід враховувати особливості управлінського циклу, а також види суспільних відносин, які складаються саме у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО.

Т.О. Коломєць визначає адміністративну форму як «...волевиявлення виконавчо-розпорядчого органу, посадової особи, здійснене у рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети – вираження у зовнішньому вигляді конкретних дій суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюються у процесі їхньої діяльності й спрямованості на реалізацію адміністративних функцій» [74, с. 324].

І.А. Смілий зауважує, що «...під формами адміністративної діяльності ДМС України пропонується розуміти зовнішньо виражені, відмінні за змістом і правовим ефектом види адміністративної діяльності ДМС України з ефективного виконання покладених на неї завдань і функцій щодо реалізації державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів» [85, с. 358].

На наш погляд, форми адміністративної діяльності, а також і форми реалізації державної політики у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО є більш абстрактною теоретичною конструкцією, яка сформувалася внаслідок здійснення наукових узагальнень щодо способів, прийомів діяльності уповноважених суб'єктів, синтезу певних спільних правових ознак зовнішнього вираження їхніх дій [68, с. 39].

Таким чином, у межах різних видів діяльності з формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО може поєднуватися застосування декількох форм такої діяльності. Вид адміністративної діяльності, а також діяльності щодо формування та реалізації державної політики відображає скоріше напрям такої діяльності, що складається у певній визначеній сфері реалізації державної політики. В той час, як форма діяльності є більш узагальненою

категорією, що може застосовуватися за різними видами такої діяльності, та характеризується, передусім, специфікою зовнішнього прояву, направленістю на досягнення відповідного результату.

А.С. Гук зауважує, що «...будь-яка адміністративна форма являє собою юридично значимі способи реалізації суб'єктами адміністративного права своїх повноважень, прав і обов'язків, що відображають особливості їх правового статусу» [25, с.79]. Заслуговує на увагу наукова позиція І. Г. Ігнатченко, яка свого часу досліджувала форми державного управління культурою. На її думку, дану категорію необхідно визначати як «...об'єктивно зумовлені залежно від етапів і стадій культурно-управлінського циклу внутрішньо-організаційні й зовнішні прояви безпосередньої цілеспрямованої діяльності уповноважених органів у сфері культури щодо раціонального й ефективного виконання покладених на них функцій і завдань» [36, с.17].

Пропозиція І.Г. Ігнатченко визначати форми державного управління культурою, враховуючи також і етапи управлінського циклу у зазначеній сфері передусім є досить конструктивною [76, с. 34]. Також слушним є зауваження вченої щодо необхідності виокремлювати внутрішньо-організаційні та зовнішні форми державного управління. Адже дійсно, не є винятком також і процес формування та реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО – він є досить складним, охоплюючи також і відповідні процеси внутрішньо-організаційного характеру, а також і зовнішні форми діяльності уповноважених суб'єктів. Кожна із таких форм відіграє важливу роль у формуванні та реалізації державної політики у сфері реінтеграції. Адже скоординованість внутрішньо-організаційних процесів, ефектив ТОТ та ВПО не вирішення питань внутрішньої організації відповідного суб'єкта формування державної політики у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО, його подальша злагоджена діяльність безпосередньо обумовлює ефективність зовнішніх форм діяльності зазначених суб'єктів.

Розглянувши основні положення стосовно визначення поняття форм адміністративної діяльності, державного управління та публічного адміністрування, зауважимо, що нами виявлено низку правових ознак, які є

істотними для здійснення характеристики наведеної категорії, та які виокремлюються більшістю вчених. Серед таких ознак: це зовнішній прояв управлінських чи інших публічно-владних дій, він реалізується в межах режиму законності, спрямований на досягнення чітко визначеної публічно-правової мети, реалізується в межах компетенції уповноважених суб'єктів, являє собою поєднану типовими ознаками сукупність однорідних за своїм характером дій, що у своєму комплексі спрямовані на досягнення чіткого спільного результату [84, с. 74].

Поряд з тим, доцільно зауважити, що категорію форм адміністративної діяльності, державного управління чи публічного адміністрування у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО не можливо у повній мірі ототожнювати з формами здійснення державної політики у зазначеній сфері. Державна політика у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО за своїм змістом є більш широким та містким поняттям у порівнянні з публічним адмініструванням чи державним управлінням у зазначеній сфері.

То ж, відповідно, і форми здійснення державної політики у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО є у певній мірі відмінними від форм публічного адміністрування чи державного управління.

Отже, під формами здійснення державної політики у сфері реінтеграції ТОТ та ВПО слід розуміти конкретний зовнішній прояв діяльності уповноважених суб'єктів формування та реалізації політики у визначеній сфері, що являє собою сукупність поєднаних спільним характером та метою дій, що здійснюються в межах режиму законності, та спрямовані на реалізацію активного впливу держави на сферу реінтеграції ТОТ та ВПО, її розвиток, ефективну реалізацію прав та свобод людини у досліджуваній сфері [55, с. 67].

Враховуючи специфіку сфери реінтеграції ТОТ та ВПО, серед методів формування та реалізації державної політики у зазначеній сфері слід виокремити: 1) загальні методи: переконання та примус; 2) спеціальні методи, які відповідають окремим функціям управління: контроль, нагляд, моніторинг; 3) методи, що обумовлені специфікою правовідносин сфери реінтеграції ТОТ та ВПО [28, с. 39].

Так, різні види міграційних процесів визначають різні види та методи реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО. Основні види ВПО включають внутрішню, добровільну, вимушену, примусову міграцію та колонізацію. За ступенем керованості міграція може бути організованою (за участю держави чи суспільних органів) або неорганізованою, стихійною.

Важливо враховувати різницю між термінами «примусова міграція» та «вимушена міграція». У науковій літературі термін «примусова міграція» майже не вживається, частіше використовується поняття «вимушена міграція». Вимушена міграція може бути примусовою, якщо спричинена утиском прав і свобод громадян з боку владних структур, особливо в тоталітарних режимах. До примусового переміщення також відносять евакуацію та депортацію. Евакуація – це організоване переміщення цивільного населення, підприємств та інших цінностей у разі збройної агресії, терористичного акту чи стихійного лиха. Депортація, у контексті тоталітарних режимів, може включати примусове виселення народів з їхніх етнічних територій з політичних мотивів.

У сучасних демократичних державах політика депортації застосовується до іноземних громадян, апатридів, які перебувають на території країни без дозволу, або до інших осіб, визнаних соціально небезпечними елементами. Депортація здійснюється виключно на підставах, передбачених відповідним законодавством [29, с. 62].

Примусова міграція часто виникає внаслідок воїн та збройних конфліктів, а також під впливом тоталітарних режимів. Цей вид переміщення передбачає застосування адміністративних заходів і обмеження свободи пересування осіб. Вимушена міграція, на відміну від примусової, виникає через стихійні лиха, війни, голод, переслідування та інші фактори, діючи усупереч волі людей. Термін «внутрішня вимушена міграція» визначає переміщення осіб всередині держави через військові, політичні або етнічні події.

Біженці, як вимушені мігранти, можуть перебувати за межами країни свого громадянства через переслідування та побоювання стати жертвою у зв'язку з різними ознаками. Термін «внутрішні біженці» відноситься до осіб, які, хоча

примусово виселені, залишаються на території відповідної держави [92; 105, с. 265]. Переселенці відзначаються добровільним переїздом в інші регіони країни, часто для поліпшення свого економічного становища [13, с. 34].

У 2014 році в українському законодавстві з'явилася нова категорія – «внутрішньо переміщена особа». Ця категорія характеризується громадянством країни, територіальним переміщенням, вимушеними обставинами та захистом держави від примусового переміщення. Державна політика реінтеграції включає різні інструменти, такі як м'які (інформаційні, економічні), жорсткі (адміністративні, політичні) та організаційні, а також різноманітні методи реалізації залежно від політичного режиму.

У контексті агресії росії проти України в 2014 році, визначення «внутрішньо переміщених осіб» базувалося на Керівних принципах ООН, що були схвалені в 1998 році, для врахування потреб цієї категорії населення в умовах внутрішніх недобровільних переміщень [94, с. 122-123].

2.3 Аналіз стану реалізації державної політики державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб в Україні

На сучасному етапі розвитку суспільства, зокрема, й українського, міграція стала предметом дослідження багатьох вчених. Мобільний та різноманітний світ вимагає гнучкого управління міграцією. Оскільки міста входять до ієрархії регіональних, державних, федеральних або національних структур, ефективне управління міграційними процесами може бути значним стимулом для економіки міста. Є приклади інституційних структур, створених на рівні федеральних і місцевих органів влади в містах у Європі (наприклад, Берлін, Афіни, Більбао, Дублін), Азії (Фучжоу в провінції Фуцзянь Китаю, Сінгапур, Японія) тощо [67, с. 93].

Місцеві органи влади для зниження напруженості і підвищення згуртованості між різними групами мігрантів і територіальною громадою проводять

інформаційно-роз'яснювальну кампанію і просвітницьку роботу з внутрішньо переміщеними особами, мешканцями територіальних громад; спільні заходи за участю громадськості, у тих територіальних громад, де обліковано велику кількість ВПО.

Політика міста з питань міграції є більш прагматичною, ніж управління міграційними процесами на національному рівні. Замість того, щоб розглядати поліетнічні суспільства як загрозу, політика міст у сфері міграції сприяє позитивному аспекту міграційних процесів у цілях забезпечення конкурентоспроможності та соціальної згуртованості [45, с. 13].

Часто існує невідповідність між національною і місцевою політикою, коли мова йде про управління міграцією в містах. Національна політика регулює імміграційні процеси в країнах, але інтеграція мігрантів в конкретних містах не планується.

Ця фрагментація призводить до невідповідності між кількістю мігрантів, а також забезпечення їх потреб і надання їм можливостей до адаптації в містах, в яких вони перебувають. У деяких містах з високим рівнем доходу активно розробляють власні заходи щодо інтеграції мігрантів. Слід зазначити, що міські адміністрації в країнах з низьким і середнім рівнем доходу не мають ресурсів, щоб проводити аналогічні заходи [77, с. 19].

Відсутність координації та узгодженості між національною міграційною політикою та місцевими органами влади лежить в основі проблем в управлінні міграційними процесами в містах. Політика у сфері імміграції та проживання, як правило, є юрисдикцією центральних органів, але наслідки асиміляції мігрантів вирішуються на місцевому рівні. У той час, як національна політика узгоджує і контролює доступ мігрантів до соціальних послуг, міста мають специфічні проблеми інтеграції мігрантів.

Внутрішньо переміщені особи мають право на рівні з іншими громадянами здійснювати ті ж самі права та свободи відповідно до національного та міжнародного законодавства. Держава, де відбуваються внутрішні переміщення, несе відповідальність за вирішення питань, пов'язаних із труднощами цих осіб.

Зобов'язана вживати всіх зусиль для дотримання прав людини та уникання обмежень для внутрішньо переміщених осіб.

У зв'язку з збройним вторгненням росії в Україну у 2014 році та подальшим конфліктом, була визначена нова категорія – внутрішньо переміщені особи. Чисельні дані вказують на зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, досягаючи понад 5,3 мільйона осіб за даними Міжнародної організації з міграції (Рис. 1). За час конфлікту організовано гуманітарні коридори та евакуйовано значну кількість цивільного населення з небезпечних територій.

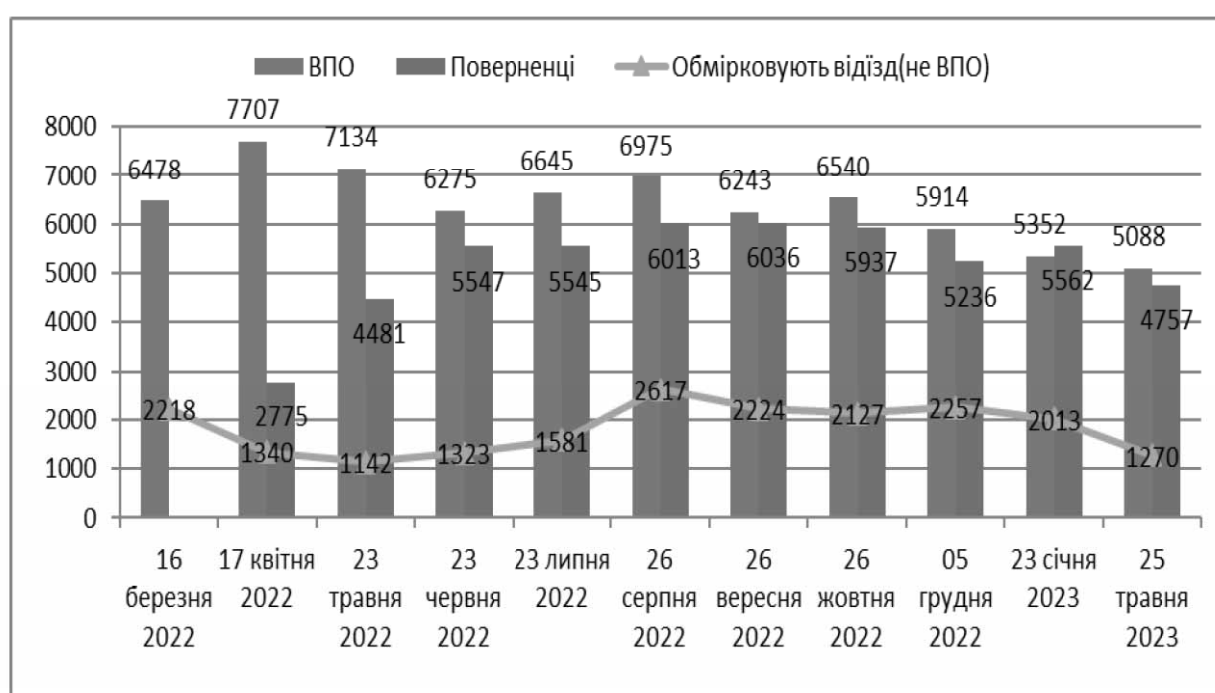

Рис. 2.1 – Чисельність ВПО за оцінками Міжнародної організації з міграції, тис. осіб [31]

За цей час було створено інститут Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вжито конкретних заходів для пошуку та ідентифікації загиблих осіб. Створено спеціальні групи та Координаційний штаб для реалізації цієї мети. Забезпечено репатріацію тіл загиблих та надано допомогу депортованим особам. Портал «Діти війни» служить для обміну інформацією стосовно депортованих дітей, і вже зібрано інформацію про значну кількість дітей. Реалізовано Закон України, який забезпечує соціальний та правовий захист осіб, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України та їхніх сімей [28]. Наприклад, 1448 особам, звільненим з полону, та 462 сім'ям військових і цивільних осіб, які наразі знаходяться у ворожому полоні, виплачено одноразову грошову допомогу у розмірі 100 тисяч гривень кожному [23]. Загальна сума допомоги становить 191 мільйони гривень [34].

У зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, Уповноважений з питань внутрішньо переміщених осіб ініціював перегляд Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Проект оновленої Стратегії розроблено в межах Проекту Ради Європи, а також підготовлено 3 щомісячні доповіді Уповноваженого з питань ВПО. Реалізовано гуманітарні заходи та передано допомогу внутрішньо переміщеним особам від різних організацій, включаючи Агентство ООН у справах біженців, УНІСЕФ, та інші.

Крім того, реалізовано проекти забезпечення продуктовими наборами, зимового одягу для дітей та передачі тіл загиблих. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 312-р. було схвалено Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2023-2025 роках. Ці нормативно-правові акти мають покращити якість життя та соціальну стійкість внутрішньо переміщених осіб [74].

Розглядаючи кожен зі стратегічних цілей Стратегії до 2025 року, наведемо схематичну їх характеристику та окреслимо можливі проблеми:

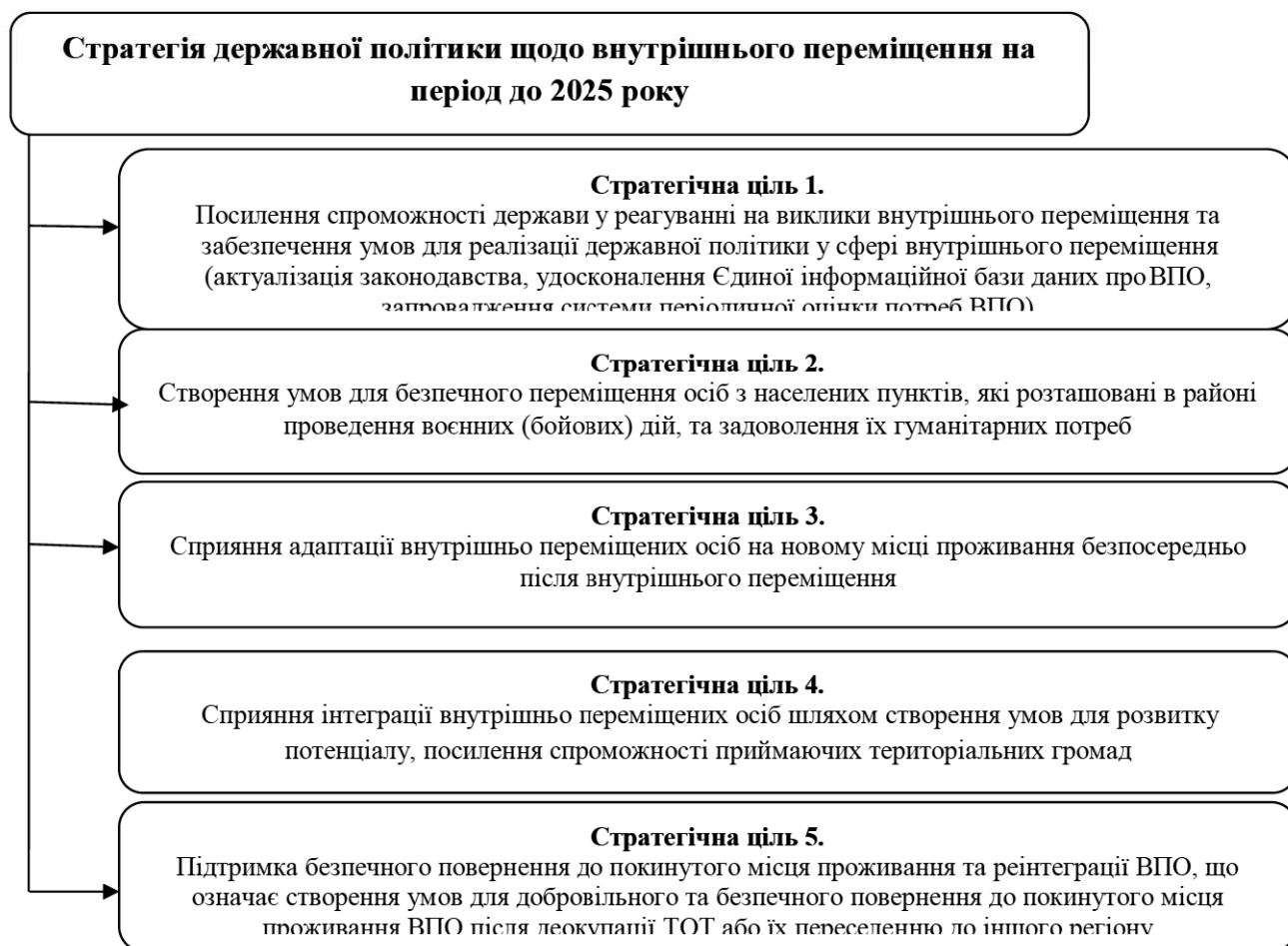

Рис. 2.2 – Цілі Стратегії державної політики щодо ВПО до 2025 року

Необхідність надання статусу ВПО особам, які проживають у безпечних регіонах, але мають повністю зруйноване чи непридатне для проживання житло внаслідок воєнних дій, є важливим аспектом. Також, важливо розглядати можливість виплати грошової допомоги при евакуації для тих, хто втратив документи чи не може підтвердити реєстрацію місця проживання.

Сприяння може включати створення умов для отримання психологічної допомоги, поетапне розселення ВПО, надання підтримки приймаючим громадам, а також реалізацію проектів щодо професійного навчання, підтримки зайнятості та реабілітації. Особливу увагу слід приділити дітям, забезпечуючи умови для їх соціальної інтеграції та навчання.

Цільовий моніторинг і оцінка інтеграції ВПО є ключовим елементом, а також важливо розглядати різні аспекти, такі як розрахунок оплати за комунальні

послуги, розселення та виселення, щоб забезпечити допомогу та підтримку, де це необхідно.

Налагодження механізмів забезпечення житлом та використання різноманітних кредитно-інвестиційних інструментів може сприяти вирішенню питань інтеграції та забезпеченню середньострокових потреб ВПО.

Розглядаючи проблемні питання із практичних ситуацій, звернемо увагу на те, що хоча в Стратегії на даний час окремими розділами не виділяються житлові, соціальні майнові права, доступ до документів, такі питання є актуальними та потребують вирішення.

Так, найбільш гострими проблемними питаннями у державній політиці реінтеграції ТОТ та ВПО на сьогоднішній день є:

– Труднощі у відновленні персональних документів ВПО виникають як важлива проблема. Необхідно розглядати можливості спрощення процедур та забезпечення фінансової підтримки для відновлення документів, особливо для тих, хто перебуває в складних економічних умовах.

– Проблеми із призначенням або перерахуванням пенсій застосовують додатковий тиск на ВПО. Розвиток чітких критеріїв та механізмів перерахування пенсій у випадках втрати документів та проблем з трудовим стажем може допомогти вирішити цю ситуацію.

– Накладення арештів на рахунки ВПО, які отримують допомогу, є серйозною перешкодою у наданні необхідної підтримки. Важливо розглядати можливість виключення рахунків для допомоги та вирішення проблеми накладення арештів, щоб не обмежувати доступ ВПО до фінансових ресурсів [29].

Щодо спрощених процедур, вважаємо за потрібне звернути увагу на те, що після початку збройної агресії росії проти України в 2014 році особливо гостро постало питання державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованих територіях (зокрема, фактів народження та смерті).

Більше 200 тисяч дітей, народжених з 2015 по 2022 роки на тимчасово окупованих територіях Криму, Донецької та Луганської областей, не мають свідоцтв про народження.

З метою забезпечення підтвердження цих фактів у 2016 році була запроваджена спрощена судова процедура. Так, лише після ухвалення рішення суду в порядку окремого провадження громадяни України можуть отримати в органі державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) свідоцтво про народження чи смерть особи.

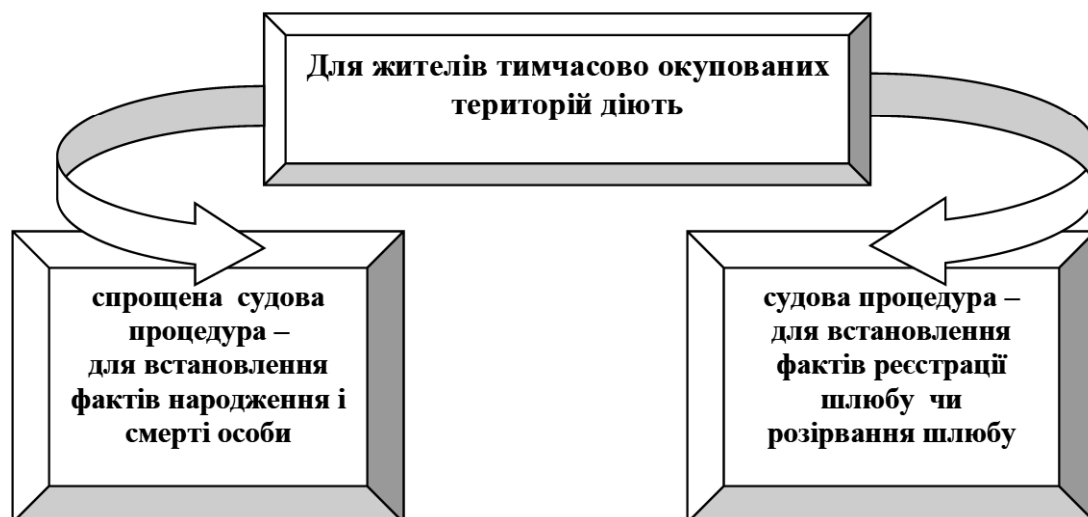

Рис 2.3 – Види спрощених судових процедур для жителів ТОТ

Однак, як видається з практики, єдина можлива на сьогоднішній день судова процедура встановлення юридичних фактів народження фізичної особи або смерті не в змозі забезпечити успішний рівень реінтеграції населення тимчасово окупованих територій. Всього за період з 2016 року до кінця 2023 року на підставі рішень суду було видано більше 65 тисяч свідоцтв про народження та 115 тисяч свідоцтв про смерть, які відбулися в окупації.

Правові та організаційні засади державної реєстрації народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу у випадках, передбачених законом, зміни імені, смерті визначені Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану». Державна реєстрація народження фізичної особи та її походження або смерті здійснюється на підставі медичних документів, які визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, та підтверджують такий факт, які додаються до заяви про державну реєстрацію таких актів.

Державна реєстрація шлюбу, розірвання шлюбу у випадках, передбачених законом, зміни імені проводиться за відповідною заявою, що подається до органу державної реєстрації актів цивільного стану. У разі відсутності вищезазначених медичних документів, що підтверджують факт народження фізичної особи або смерті, державна реєстрація такого акту проводиться на підставі відповідного рішення суду, так само, як і встановлення факту шлюбу або розірвання шлюбу.

Про факт державної реєстрації акту цивільного стану органами державної реєстрації актів цивільного стану видається відповідне свідоцтво.

Особливо гостро це питання постало після початку широкомасштабної збройної агресії проти України і обмеження виїзду українців з окупованих територій. Як наслідок, незадокументовані особи зазнають перешкод у доступі до освіти, медичного та соціального захисту тощо. В умовах воєнного стану вони не можуть отримати навіть гуманітарну допомогу.

Спрощений характер судової процедури встановлення фактів народження фізичної особи або смерті на тимчасово окупованій території, яка полягає у невідкладному розгляді відповідних справ та негайному виконанні судових рішень органами державної реєстрації актів цивільного стану, є недостатнім для досягнення цілей реінтеграції тимчасово окупованих територій та підтримки зв'язків з мешканцями цих територій.

Тривалий час міжнародні та національні організації виступають за необхідність забезпечення адміністративної (позасудової) процедури підтвердження актів цивільного стану, що відбулися в окупації.

Законодавчі передумови для запровадження спрощеної адміністративної процедури державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулись на тимчасово окупованій території України, передбачені частиною третьою статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», згідно з якою будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами на тимчасово окупованій території, що створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом, є недійсним і не створює правових наслідків, крім документів, що підтверджують

факт народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи на тимчасово окупованій території, які додаються до заяви про державну реєстрацію відповідного акту цивільного стану.

Однак, створюючи підстави для прийняття органами державної реєстрації актів цивільного стану документів, виданих окупаційною адміністрацією російської федерації, зазначена норма чітко не визначає, який саме документ, що підтверджує відповідний факт, зокрема народження, смерті має додаватися до заяви, медичний чи про проведену реєстрацію.

На необхідність запровадження можливості визнання та підтвердження державою актів цивільного стану, що відбулись на тимчасово окупованій території України, в адміністративному порядку спрямовано ряд програмних (стратегічних) документів Уряду, зокрема пункт 76 Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р; підпункт 4 пункту 15 Операційного плану реалізації у 2021-2023 роках Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2021 року № 1364-р; пункт 36 Плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2021 року № 1171.

Слід зважати також, що практика міжнародних судів робить виняток із загального правила невизнання документів, виданих окупаційною владою. Так, Міжнародний суд ООН у своєму консультативному висновку щодо юридичних наслідків окупації Намібії встановив, що хоча офіційні акти, видані фактичним органами влади, є незаконними та недійсними, така недійсність не може поширюватися на такі акти, як, наприклад, реєстрація народжень, смертей і шлюбів, ігнорування чого може призвести лише до негативних наслідків для мешканців території.

Таким чином вбачається за необхідне внести зміни до законодавчих актів України з метою встановлення можливості подавати органам державної реєстрації актів цивільного стану відповідні документи, видані окупаційною адміністрацією Російської Федерації, для проведення державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулись на тимчасово окупованій цією державою території України. Використання таких документів не повинно передбачати їх визнання або визнання органів, що їх видали.

Внаслідок широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України мільйони громадян вимушені були тимчасово виїхати за межі України та за певних життєвих обставин реєструвати акти цивільного стану в компетентних органах іноземних держав за законодавством таких держав, яке є відмінним від законодавства України, незважаючи на бажання отримати документ українського зразка.

Враховуючи зазначене, зусилля держави мають бути спрямовані на спрощення доступу до адміністративних послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, зокрема забезпечення можливості проведення державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на території іноземних держав щодо громадян України, в органах державної реєстрації актів цивільного стану України.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

3.1 Сучасні проблеми формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

Процес удосконалення державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні включає аналіз проблем концептуального, практичного та нормативно-правового характеру. Зазначається необхідність вирішення цих проблем для побудови ефективної політики у цій сфері.

Недостатня швидка реакція органів державного управління та місцевого самоврядування на соціальні виклики створює труднощі в реалізації державної політики реінтеграції, особливо в контексті обмежених ресурсів. Проведення експертних досліджень та виявлення проблем є важливим етапом для досягнення результативності у цій області.

Стратегія інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень є ключовим документом у національному законодавстві, регулюючим внутрішнє переміщення до 2025 року. Розробка та ухвалення Стратегії відбувалися з урахування норм законодавства, міжнародних стандартів та принципів міжнародного права у процесі розроблення стратегії [72 - 74].

Стратегія реінтеграції внутрішньо переміщених осіб ґрунтується на принципах, включаючи пріоритет прав людини, верховенство права, відкритість та прозорість, політичну рівність, підтримку самоорганізації, залучення до діалогу та співпрацю з усіма заінтересованими сторонами. Реалізація передбачає комплекс завдань та заходів протягом 2021–2024 років.

Збройна агресія Росії проти України та тимчасова окупація території призвели до руйнувань житла та порушень фундаментальних прав. Внутрішнє

переміщення внаслідок цих подій є тривалим і вимагає адаптації стратегій та заходів реагування для врахування сучасної ситуації.

Станом на 03 січня 2023 року зареєстровано 4 856 907 внутрішньо переміщених осіб, що виходить за межі раніше облікованих в Єдиній інформаційній базі до лютого 2022 року [14]. Збройна агресія Росії призвела до посилення процесів переміщення, а новий етап конфлікту у 2022 році створює несприятливі умови для прогнозування кількості внутрішньо переміщених осіб.

Схвалена Урядом у квітні 2023 року Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 роки мають на меті вирішення викликів, які виникли внаслідок конфлікту. Стратегія базується на принципах, включаючи пріоритет прав людини, верховенство права, відкритість та прозорість, політичну рівність, підтримку самоорганізації, залучення до діалогу та співпрацю з усіма заінтересованими сторонами [74].

Метою Стратегії є зменшення впливу негативних наслідків внутрішнього переміщення, спричиненого збройною агресією проти України, на громадян, іноземців та осіб без громадянства, шляхом впровадження ефективних механізмів державного реагування. Стратегія передбачає комплексні заходи для соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в приймаючі громади та сприяння їхньому добровільному поверненню чи інтеграції в новому місці проживання.

Важливо актуалізувати законодавство, зокрема, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», враховуючи нові виклики, що виникають через масштабне внутрішнє переміщення внаслідок збройної агресії. Це передбачає узгодження функцій та повноважень відповідальних органів публічної влади для ефективного виконання завдань, пов'язаних із захистом прав та свобод ВПО. Незважаючи на прийнятий Закон про внутрішньо переміщених осіб, законодавство залишається недосконалим у забезпеченні прав ВПО. Важливо вдосконалити правові, організаційні та

процедурні механізми для забезпечення прав ВПО та підвищення національної безпеки.

Президент України 30 вересня 2019 року видав Указ для забезпечення національних інтересів у сталому розвитку країни, враховуючи конституційні права та свободи громадян.

Також важливо зазначити, що Цілі сталого розвитку України на 2030 рік визначають напрями для збалансованого розвитку країни. Законодавство потребує змін, особливо в розумінні граничних суспільних обставин, які виникають під час проксі-війни та впливають на реінтеграцію ГОТ та ВПО. Ратифікація Римського статуту, зі змінами до Конституції України, також може сприяти визнанню юрисдикції Міжнародного кримінального суду.

Внутрішньо переміщені особи мають проблеми із здійсненням своїх конституційних прав, що включають виборчі, трудові, соціальні права та захист власності. Розробка ефективних механізмів важлива для вирішення цих питань.

Причини виникнення таких проблем різні, але їх можна виділити в окремі групи [43, с. 114]:

– 1 група – нормативно-законодавче забезпечення прав вимушених переселенців.

– 2 група – проблеми організаційно-інституційного характеру, де наявні риси бюрократизму, формалізму надання такої підтримки й невідповідність кадрового складу до роботи з ВПО.

– 3 група – проблеми недостатнього фінансування програм та заходів для підтримки та захисту ВПО, де вимушені переселенці не виокремлені у цільову групу. Хоча на соціальну підтримку і виділено фінансування на спеціальні програми, однак немає чіткої координації такої підтримки.

Проблеми у забезпеченні прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) включають недосконалу процедуру обліку, надання житла, працевлаштування (зокрема, на Рис. 3.1 наведена динаміка чисельності зареєстрованих безробітних з числа ВПО), банківських послуг, отримання пенсій та соціальних виплат, а також доступ до правосуддя. Специфіка державної політики щодо ВПО включає

створення, оптимізацію та зміну відповідних органів, залучення громадського суспільства та кардинальну трансформацію, яка охоплює публічні інструменти та ролі громадських об'єднань.

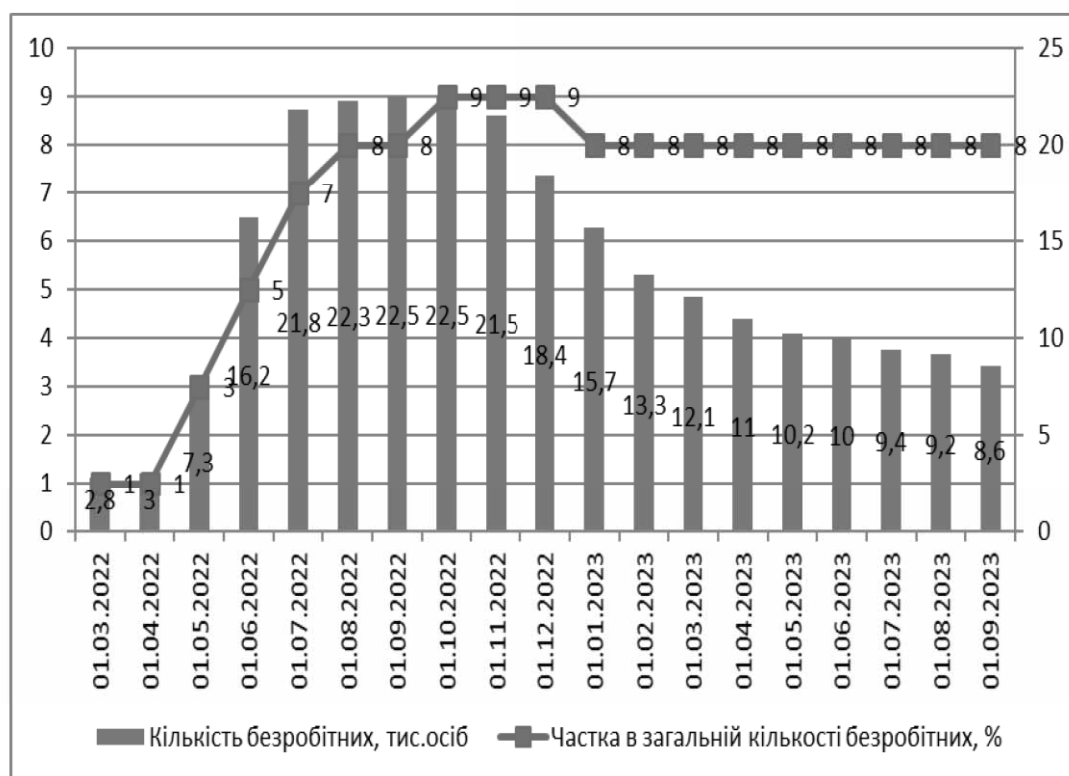

Рис. 3.1 – Динаміка чисельності зареєстрованих безробітних з числа ВПО [43]

Інституціоналізація публічної політики щодо ВПО відбувалася у період з 2014 по 2022 роки, включаючи перетворення громадських об'єднань на акторів публічної політики та впровадження інструментів, таких як громадська експертиза та громадський контроль. Останніми роками спостерігається подальший розвиток цієї політики через зміцнення ролі інститутів громадянського суспільства [45, с. 11 - 14].

3.2 Зарубіжний досвід державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб: можливості використання в Україні

На сучасному етапі спостерігається тенденція до зростання кількості біженців, мігрантів і внутрішньо переміщених осіб у світі. Здебільшого внутрішній та вимушений характер міграції спричинено природними катаклізмами, техногенними катастрофами, а також військовими конфліктами, тому обумовлюється інтерес наукової спільноти до дослідження державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО. Наприклад, О. Малиновська у своєму дослідженні, що стосується державної міграційної політики, розрізняє відмінності у підходах щодо зовнішньої та внутрішньої міграції. Так, «...у першому випадку акцент слід робити на дослідженні адміністративного механізму та механізму контролю: візовий режим, режим 19 кордонів, процедури імміграційного контролю та визначення статусу іноземців. У другому – на дослідженні соціально-економічних механізмів» [71, с. 56].

На думку Н. Оніщенко та С. Сунегіна, «...плюралізм термінів, понять та їх дефініцій, тобто по суті множинність поглядів на одні й ті самі явища та процеси оточуючої дійсності, зокрема, державно-правової, матимуть позитивну якість у практичній площині лише за умови визначення їх розумних меж, порушення яких призводитиме до посилення ірраціональних, деструктивних проявів суб'єктивізму в людській поведінці та діяльності, в основу якої, з поміж іншого, завжди закладається певна понятійно-категоріальна, термінологічна система» [73, с. 165].

У зв'язку з цим, як зазначають автори, «...виникає справедливе питання пов'язане із «...забезпеченням адекватності юридичної термінології ... адже кожен юридичний термін або поняття повинно точно, достовірно відображати зміст відповідних державно-правових чи інших явищ, не допускаючи при цьому можливості їх багатозначного тлумачення» [53, с. 165].

Тому так важливо при дослідженні зарубіжного досвіду реінтеграції ТОТ та ВПО мати вірне уявлення про зміст основних термінів, що пояснюють цей процес

з різних боків. У науковій літературі, при переважному застосуванні терміну «реінтеграція», зустрічаються й інші варіанти. Однак, як зауважує В. Явір, терміни інтеграція, реінтеграція та консолідація вживаються як синонімічні, їх змістове та смислове наповнення перетинається [94, с. 65].

Реінтеграція розглядається як об'єднання роз'єднаних областей на нових принципах та є наслідком деокупації тимчасово окупованих територій (ТОТ). Цей процес передбачає повернення областей під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу. Термін «постконфліктна розбудова миру» також використовується для опису дій, спрямованих на припинення конфлікту та запобігання повторному збройному протистоянню.

Зацікавленість у змісті реінтеграції виявляється на рівні законодавчих ініціатив, але офіційне нормування терміну ще не відбулося. Зарубіжні дослідники, зазвичай, розглядають питання ТОТ та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) фрагментарно, з фокусом на історичній хронології, що може бути пов'язане з обмеженою актуалізацією цих явищ в європейських країнах [79].

Заслуговує увагу робота М. Рабіновича, в якій розглядаються питання непідконтрольних територій у Молдові (Придністров'я), Грузії (Абхазія та Південна Осетія), а з 2014 року в Україні (окремі райони Донецької та Луганської областей) [50].

Модель роззброєння, демобілізації та реінтеграції є популярною серед зарубіжних дослідників і зосереджується на «індивідуальному контексті». Цей підхід визначає реінтеграцію як процес, що стосується конкретної особистості, яка намагається адаптуватися в суспільстві після військових дій або травм.

Міжнародна організація з міграції розглядає реінтеграцію як повторне включення людини в соціальну групу та повернення до соціального, культурного, економічного та політичного життя країни її походження.

Україна також розглядає реінтеграцію як процес, що стосується кожної людини, включаючи території та людей, які були вимушено залишити свої рідні території. Сучасна державна політика реінтеграції в Україні потребує постійного

вдосконалення, а наукова спільнота активно обговорює різні аспекти цього питання.

Законодавчі ініціативи та наявність законопроектів свідчать про спроби удосконалення інструментарію реінтеграції. Розгляд таких ініціатив в Україні може допомогти забезпечити ефективність впровадження реінтеграційних заходів.

Інституційно-управлінський аспект реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні включає діючий Комітет у Верховній Раді та створене Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Мінреінтеграції визначає свої завдання в забезпеченні формування та реалізації державної політики з питань окупованих територій та захисту прав населення.

Державна програма реінтеграції ТОТ та ВПО може бути розділена на «Відновлення» та «Примирення». Відновлення охоплює відновлення майнових та інших прав, роботу органів влади, розмінування, та інфраструктурні відновлення. Примирення включає справедливість, юридичні механізми, демілітаризацію, реформи в судовій системі та правоохоронних органах, підтримку військових та зміцнення громадянського суспільства.

Аналіз цих аспектів та використання досвіду інших країн є важливим для ефективної реалізації реінтеграційних заходів в Україні [76, с. 13].

Така програма стане потужним підґрунтям для створення національного законодавства з питань реінтеграції ТОТ та ВПО, істотно вплине на якість правового регулювання взаємовідносин між органами публічної влади й іншими суб'єктами, залученими до процесу реінтеграції ТОТ та ВПО.

Таким чином, реінтеграція ТОТ та ВПО в умовах військової агресії й окупації російською федерацією українських територій залишається ключовою темою в житті Української держави. До вирішення стратегічних питань із впровадження дієвих реінтеграційних інструментів ТОТ та ВПО мають бути залучені високоякісні наукові, кадрові, організаційні, фінансові ресурси, представники громад, представники правозахисних та інших неурядових організацій, експертне середовище, зокрема на міжнародному рівні.

Структурно реінтеграція ТОТ та ВПО виглядає як процес, що має три складові:

- державна політика;
- суб'єкти (виконавці);
- засоби реінтеграції (інструменти).

Державна політика реінтеграції ТОТ та ВПО має характер ситуаційного явища, що вкрай важливе для іміджу України в її прагненнях набути членство в ЄС і НАТО. Тому успішність реінтеграції ТОТ та ВПО, ефективність вольових дій з боку вищих органів публічної влади, з чого і складається відповідна політика, залежить від належного правового врегулювання взаємовідносин між відповідальними суб'єктами, які застосовують відповідні засоби, зокрема сприсяючись на зарубіжний досвід [43, с. 12]. Державна політика реінтеграції ТОТ та ВПО потребує створення відповідної програми, що має відповідати міжнародним, зокрема, європейським стандартам врегулювання пост-конфліктних ситуацій.

Будь-яка модель реінтеграції ТОТ та ВПО реалізується за допомогою певних форм, заходів і засобів, об'єднаних у цілісний механізм. Так, механізм реінтеграції ТОТ та ВПО у вітчизняній науці поділяють на такі форми та засоби: а) політичні форми та засоби де окупації тимчасово окупованих територій України; б) інституційно-організаційні; в) соціально-економічні; г) правові; д) інформаційно-ідеологічні [65; 66, с. 23].

На цьому прикладі ми бачимо перетин понять «деокупація» та «реінтеграція» ТОТ та ВПО, однак при аналізі кваліфікуючих ознак цих процесів потрібно зважати на певні їх відмінності, такі як: черговість (деокупація завжди передує реінтеграції ТОТ та ВПО), актив незалучення військового компоненту тощо. Досвід країн світу, що у свій час реалізовували програми реінтеграції ТОТ та ВПО, надає підстав виокремити спільні характеристики такого процесу. Водночас слід зазначити, що потрібно враховувати ті елементи зарубіжного досвіду, що справді можуть допомогти Україні ефективно здійснити реінтеграційні заходи ТОТ та ВПО, адже не всі відомі випадки реінтеграції ТОТ та ВПО є результативними. Наприклад,

Україні слід уникнути помилок Молдови, що за потужної міжнародної підтримки не змогла врегулювати Придністровський конфлікт і повернути втрачені внаслідок дезінтеграції території, не в останню чергу тому, що не змогла здобути прихильність населення Придністров'я, зацікавити його, запропонувати привабливу перспективу реінтеграції ГОТ та ВПО [57, с. 350].

Ваша аналітична робота визначає дві ключові форми реінтеграції ГОТ та ВПО для України: політико-дипломатичну та соціально-економічну. Ці підходи включають міжнародний досвід та різні аспекти, що можуть бути важливими для успішної реінтеграції.

Аналіз політико-дипломатичної реінтеграції залучає міжнародні інституції та партнерів, враховуючи рекомендації, а також розглядає різні сценарії припинення окупації згідно з міжнародним досвідом.

Соціально-економічна та культурна реінтеграція, натомість, визначає шляхи відновлення соціального та економічного життя на окупованих територіях, зокрема шляхом відновлення об'єктів інфраструктури та розмінування території.

Обидва підходи мають важливе значення для успішної реінтеграції, і врахування міжнародного досвіду та принципів міжнародного права сприятиме розробці ефективної стратегії.

Й. Айверсон у дисертації «Функція *Jus post bellum* у міжнародному праві» розглядає вісім сфер постконфліктної розбудови миру: 1) процедурна справедливість і мирні угоди; 2) відповідальність захищати; 3) територіальне вирішення конфліктів; 4) наслідки акту агресії; 5) міжнародне територіальне управління та заборона «опіки»; 6) закони, застосовні на території з перехідною економікою; 7) сфера індивідуального злочину, відповідальність; 8) зв'язок *jus post bellum* і «одіозного боргу» [4, с. 316].

Документ «Реінтеграція в перехідний період від війни до миру», розроблений Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців, визначає необхідність спільних стратегічних програм для сталого повернення. Створення тимчасових міжнародних адміністрацій, як у хорватському досвіді, може прискорити

реінтеграцію ТОТ та ВПО, забезпечуючи ефективну адміністративну структуру з широкими повноваженнями.

Врахування аспектів розвитку під час реінтеграції вказує на необхідність інтегрованого підходу, який об'єднує зусилля вирішення конфлікту та розвитку для створення тривалого та стабільного миру [83, с. 256].

Після завершення мандату UNTAES, підтримка міжнародної спільноти була зведена до мінімуму. Хорватія впоралася з первинними завданнями з реінтеграції ТОТ, що колись перебували під пильним контролем міжнародної спільноти, та започаткувала процес інтеграції до ЄС, що закінчився у 2013 році набуттям членства в цій організації. Хорватський досвід достатньо часто згадується на сторінках робіт вітчизняних авторів. Так, Н. Ржевська зазначає, що «...хорватську модель складно адаптувати до українських реалій: «Значні військові втрати, жертви серед цивільного населення, масштабні руйнування, високий рівень зовнішньої інтервенції та поразки, політична, економічна дестабілізація і загроза міжнародної ізоляції є ризиками впровадження хорватської моделі» [78, с. 100].

О. Циганов та А. Мацко визначають використання виключно військової сили на кшталт воєнної операції, здійсненої Хорватією щодо захоплених сербами територій, одним зі способів реінтеграції окупованих територій Донбасу [99, с. 14]. Однак, як показує практика реінтеграції Хорватією купованих територій із залученням міжнародних організацій, деякі позитивні моменти існують, і цілком адаптивні для України.

Соціально-економічна та культурна реінтеграція ТОТ та ВПО включає національні внутрішні компоненти та співпрацю з широким колом суб'єктів. Зарубіжний досвід підкреслює, що гуманітарні питання є не менш важливими, ніж дипломатичні та військові аспекти, підкреслюючи необхідність забезпечення прав людини та створення умов для сталого розвитку.

Реалізація соціально-економічної та культурної реінтеграції може включати створення чи посилення національних інституцій, проведення виборів за міжнародними стандартами, захист прав людини та реалізацію програм реінтеграції та реабілітації. Особливу увагу слід приділити включенню громадян та

вирішенню культурних питань, що сприятиме унітаризму, збереженню етнічного різноманіття та розвитку громадянської ідентичності.

Закладені підвалини для успішної реінтеграції в Україні включають відповідне законодавство та створення Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Залучення громадянського сектору та ефективна інформаційна політика грають важливу роль у створенні умов для реінтеграції.

Враховання культурних, соціальних та інформаційних аспектів є необхідними для успішної реінтеграції, зокрема, в умовах фізичного обмеження доступу до територій. Інформаційна політика та комунікації можуть бути важливими інструментами для сприяння реінтеграції та зміцнення національного ідентитету [64, с. 17].

3.3 Основні напрями удосконалення формування та реалізації державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб

На законодавчому рівні у Конституції України закріплено принципи єдності та цілісності території держави, а також зобов'язання додержуватися принципу взаємної поваги до суверенної рівності держав на міжнародному рівні. Однак відсутній конкретний законодавчий фреймворк для реінтеграції тимчасово окупованих територій (ТОТ) та відокремлених районів (ВПО).

У контексті реінтеграції, практичні заходи передбачають гуманітарне розмінування, яке здійснює Державна служба з надзвичайних ситуацій після відходу військ. Додатково, проводяться мобілізація для ліквідації наслідків воєнних дій, відновлення інфраструктури, маркування та розмінування територій. Національна поліція забезпечує публічний порядок та безпеку, протидію злочинності та тероризму. Ці заходи визначаються не лише відновленням фізичних структур, але й забезпеченням безпеки, правопорядку та інформаційної безпеки в процесі реінтеграції.

Національна поліція України разом з іншими відомствами має вжити заходів для захисту прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях (ТОТ). Це включає моніторинг порушень, документування фактів, розслідування, інформування міжнародних організацій та координацію юридичного протистояння з росією.

У рамках цього процесу розробляється міжнародний реєстр збитків внаслідок російської агресії. Докази збираються та кваліфіковано для використання в міжнародних судах, зокрема в Міжнародному кримінальному суді, Міжнародному суді ООН і Європейському суді з прав людини. Статут реєстру визначає категорії прийнятності заяв та процедури їх розгляду.

Захоплення інформації включає різні види збитків: від фізичних пошкоджень до екологічних та гуманітарних наслідків. Суб'єктами подання є фізичні особи, держава, місцеві органи самоврядування та різні юридичні особи, що стали жертвами агресії.

Має бути визначений механізм з перевірки та ідентифікації громадян, які проживали (перебували) на тимчасово окупованих територіях, та територіях, уражених збройним конфліктом, з метою виявлення осіб, які брали участь у незаконних воєнізованих формуваннях, здійснювали інші види колабораційної діяльності із дотриманням принципу презумпції невинуватості та процесуальних прав затриманих осіб, а також виявлення іноземних громадян, які з'явилися на згаданих вище територіях починаючи з 2014 року, внаслідок програм «соціального переселення» (міграції) з російської федерації, та інших нелегальних мігрантів [69, с. 24–25].

Реінтеграція тимчасово окупованих територій (ТОТ) та відновлення їхнього становища під юрисдикцією України передбачає ряд напрямків та заходів. Сприяння безпеці та правопорядку, відновлення інфраструктури, гуманітарна допомога, підтримка розвитку територіальних громад – це ключові аспекти політики реінтеграції.

Органи влади та суспільство мають спільно працювати на відновлення стійких економічних, соціальних та культурних зв'язків, адаптацію населення до

мирного життя. Синхронізація заходів на різних рівнях (місцевому, регіональному, національному) і співпраця з усіма структурами суспільства є важливим елементом цього процесу.

Зазначені напрямки та заходи включають в себе різні аспекти від відновлення безпеки та інфраструктури до гуманітарної допомоги та співпраці з міжнародними організаціями. План дій, затверджений Кабінетом Міністрів України, визначає конкретні кроки у відновленні деокупованих територій [77, с. 124].

Зазначений план дій, розроблений Координаційним штабом, націлено на відновлення життєдіяльності звільнених населених пунктів. Невідкладні заходи включають очищення територій, відновлення органів влади, забезпечення безпеки, гуманітарну допомогу, медичну допомогу та інші аспекти. Це конкретний та відповідально спрямований план для ефективної реінтеграції тимчасово окупованих територій та відновлення нормального життя [56, с. 38].

Таким чином, на сьогоднішній день політика України спрямована на вжиття невідкладних заходів щодо деокупації ТОТ, здійснення стабілізаційних заходів на деокупованих територіях, проведення планомірної і послідовної державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО у державний та правовий простір України.

ВИСНОВКИ

Проведене в магістерській роботі дослідження надало можливості зробити наступні висновки:

1. Сучасна державна політика України щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій (ТОТ) та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) орієнтована на застосування широкого спектру методів, включаючи правові, організаційні, соціально-економічні та інформаційні. Особлива увага приділяється наданню різноманітних публічних послуг для забезпечення життєдіяльності та соціального захисту цих вразливих груп населення.

2. Вплив правового режиму воєнного стану на державну політику реінтеграції ТОТ та ВПО в Україні визначається не лише його нормативно-правовою основою, але й впливом на всі сфери суспільного життя. Введення військових адміністрацій в Україні відображається на інституційних структурах та методах роботи державних органів та місцевого самоврядування.

3. Специфіка формування системи інституційного забезпечення державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО визначається децентралізацією державного управління в умовах війни. Розвиток місцевих органів влади сприяє гармонізації планів життя внутрішньо переміщених осіб та розвитку регіонів.

4. Інституційна складова забезпечення реінтеграції ТОТ та ВПО є доволі розгалуженою, а також включає суб'єктів міжнародного права, які сприяють вирішенню українського питання та відновленню територіальної цілісності. Важливо акцентувати увагу на відповідальності органів державної влади щодо дотримання прав і свобод людини в контексті забезпечення безпеки та законності в державі. Актуальним є й вдосконалення чинного законодавства України з питань реінтеграції ТОТ та ВПО та ухвалення нових нормативно-правових актів в цій сфері.

5. Для концептуалізації моделі та стратегії державної політики України щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій і захисту прав населення необхідне

визначення ключових засад та пріоритетів, орієнтованих на національні інтереси, права людини, територіальну цілісність та конституційні цінності.

6. З метою комплексного розгляду державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, важливо провести багатогранне міждисциплінарне та міжгалузеве дослідження, враховуючи національний та позитивний міжнародний досвід. Це є необхідним для досягнення мети держави щодо відновлення, збереження та зміцнення миру і територіальної цілісності України.

7. Державна політика України реінтеграції внутрішньо переміщених осіб включає в себе міграційний контроль, створення правової бази, соціально-економічні програми, а також заходи щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції. Забезпечення безпеки та недопущення дискримінації є важливими аспектами цієї політики.

З метою удосконалення реалізації державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО, на нашу думку, органи державної влади та місцевого самоврядування мають запроваджувати окремі заходи підтримки осіб, які повертаються на покинуте місце проживання (зокрема, на деокуповані території або території, де велися бойові дії). Такі заходи мають включати: підтримку для повернення та в перший період після повернення; підтримку у вигляді психологічної та правничої допомоги. Одночасно з цим має бути забезпечена координація з іншими складовими інституційної системи реінтеграції ТОТ та ВПО - надавачами допомоги (неурядовими, міжнародними організаціями, приватними компаніями тощо).

8. Процес формування системи інституційного забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб характеризується створенням, оптимізацією та змінами в органах управління. Публічна політика в цьому контексті еволюціонує з урахуванням ролі громадянського суспільства та взаємодії з ним.

9. У зв'язку із збройним вторгненням і внутрішнім переміщенням національна потреба в пошуку моделей співробітництва з міжнародними організаціями та країнами-партнерами стає найважливішою. Позитивний досвід

інших країн може послужити цінним джерелом для реалізації ефективних програм реінтеграції та захисту прав населення.

10. Застосування гуманітарних засобів у реінтеграції тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб також є важливим етапом, оскільки враховує індивідуальний контекст та вимагає системних заходів, таких як розповсюдження патріотичної інформації та створення соціальних передумов для реінтеграції.

Вважаємо, що органи публічної влади, зокрема, у сфері зайнятості мають врахувати проблематику працевлаштування ВПО, які у зв'язку з неможливістю знайти роботу в новій громаді, можуть повертатися на покинуте місце проживання. Водночас, органи публічної влади та місцевого самоврядування мають вживати заходів щодо стимулювання створення нових робочих місць на деокупованих територіях, територіях, де велися бойові дії. Зокрема, застосовувати дотації, гранти на розширення бізнесу, пільгові умови оподаткування тощо.

11. Напрями державної політики реінтеграції охоплюють безпеку, відновлення інфраструктури, гуманітарну допомогу, відновлення державного управління та підтримку територіальних громад. Синергетичні підходи на всіх рівнях влади та залучення громадського сектору визначають успішність цієї політики. Реалізація Плану дій та співпраця з міжнародними організаціями є ключовими елементами відновлення деокупованих територій.

Вважаємо, що органи публічної влади мають вживати заходів із підтримання людей, що проживають на де окупованих територіях та територіях, на яких велися бойові дії (наприклад, збільшений розмір оплати праці, компенсація витрат на проживання тощо) з метою залучення медичних фахівців (зокрема, вузькопрофільних), відновлення медичних закладів та забезпечення доступу до інших найближчих установ.

Вживати усіх можливих заходів щодо забезпечення освітнього процесу в безпечних умовах, зокрема, шляхом облаштування місць укриття.

Таким чином, на сьогоднішній день державна політика України реінтеграції ТОТ та ВПО спрямована на вжиття невідкладних заходів щодо деокупації ТОТ, здійснення стабілізаційних заходів на деокупованих територіях та проведення планомірної і послідовної державної політики реінтеграції ТОТ та ВПО у державний та правовий простір України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Державне регулювання і державне управління: співвідношення понять. Адміністративне право України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2004. URL: <http://textbooks.net.ua/content/category/9/29/15/>
2. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=626>.
3. Бажан О.Г. Спецпоселення. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9. С. 745-746.
4. Бажан О.Г., Стасюк О.Й., Першина Т.С. Депортація. Енциклопедія Сучасної України : електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26038.
5. Бакуменко В.Д., Попов С.А. Державна політика. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. С. 122-124.
6. Бельська Т.В. Глобальне громадянське суспільство: сутність, генеза та вплив на державну політику України : монографія / за наук. ред. Е.А. Афоніна ; Національна академія державного управління при Президентові України; Українське товариство сприяння соціальним інноваціям. Київ: Вид-во «ВАДНД», 2016. 300 с.
7. Бельська Т.В. Державна політика та державне управління в умовах впливу глобального громадянського суспільства : дис. д. держ. упр.

25.00.01 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпр. регіон. ін-т держ. упр., Дніпро, 2017. 402 с.

8. Бельська Т.В. Суспільні цінності як фактор впливу на державну політику в умовах сучасних цивілізаційних викликів. Публічне урядування : зб. наук. пр. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2016. № 3(4). С. 30-39.

9. Борисова О.В., Знаткова О.М., Кульга О.О., Нікітіна В.В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : монографія / Луган. нац. аграр. ун-т. Київ : Видав.дім «Кондор», 2019. 468 с.

10. Великий тлумачний словник (ВТС) сучасної української мови. URL: <http://slovopedia.org.ua/93/53408/971669.html>.

11. Виборчий кодекс України : Кодекс України, Закон, Кодекс від 19.12.2019 № 396-ІХ. Відомості Верховної Ради України, 2020. № 7, № 8, № 9, стор. 5, стаття 48.

12. Вимушені переселенці та приймаючі громади : уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наукова доповідь / за ред. канд. соціол. наук О.М. Балакіревої; НАН України, ДУ «Ін-т екон. Та прогнозув. НАН України». Київ, 2016. 140 с.

13. Внутрішнє переміщення в Україні: врахування гендерного компонента в локальних політиках / О. Уварова, М. Ясеновська. Харків, 2020. 50 с.

14. Внутрішньо переміщені особи / Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>

15. Внутрішньо переміщені особи : від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. К., 2016. 448 с.

16. Ворона Д.М. Адміністративно-правові аспекти міграційної політики : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2014. 260 с.

17. Грошова допомога херсонцям на лікування: як отримати та куди звертатись. URL: <https://old.minre.gov.ua/news/groshova-dopomoga-hersoncyam-na-likuvannya-yak-otrymaty-ta-kudy-zvertatys>.

18. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

19. Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2017 р. № 1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text>.

20. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 р № 365. Дата оновлення: 30.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-%D0%BF>.

21. Деякі питання Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 376. Урядовий кур'єр. 2016. № 120.

22. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету міністрів України від 11 березня 2020 р. № 212. Дата оновлення: 17.03.2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistmi-centralnih-organiv-vikonavchoyi-vladi>.

23. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики : монографія / авт. кол. : [Л.В. Гонюкова, В.М. Козаков, В.А. Ребкало та ін.] ; за заг. ред. Л.В. Гонюкової, В.М. Козакова. Київ : НАДУ, 2018. 400 с.

24. Дотримання прав внутрішньо переміщених осіб - один із пріоритетних напрямів діяльності Секретаріату Уповноваженого з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/3215-eq-dotrimannya-prav-vnutrishno-peremischenix-osib-odin-iz-prioritetnix-n/>.

25. Енциклопедичний словник з державного управління / [укл.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.]. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
26. Євтух В.Б. Етнічність : енциклопедичний довідник / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. Київ : Фенікс, 2012. 396 с.
27. Забезпечення компенсації та реституції, права на житло та соціальний захист внутрішньо переміщених осіб : порівняльний європейський досвід. Проект Ради Європи «Внутрішнє переміщення в Україні : розробка тривалих рішень» в межах Плану дій Ради Європи для України 2018-2021, 2020. 74 с.
28. Завдання Мініреінтеграції на 2023 рік – інтеграція внутрішніх переселенців. URL: <https://minre.gov.ua/2023/02/06/zavdannya-minreintegracziyi-na-2023-rik-integracziya-vnutrishnih-pereselencziv/>.
29. Закордонний досвід забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб та компенсації за пошкоджене/зруйноване житло. Технічна робоча група з питань житла, землі та майна. 2017. URL: https://www.sheltercluster.org/sites/default/files/docs/foreignexperiencehousingforidps-integrated-ukr_0.pdf.
30. Засідання міжвідомчої Робочої групи з удосконалення законодавства у сфері прав людини внутрішньо переміщених осіб. URL: https://www.coe.int/uk/web/kyiv/idps-old-ukr/-/asset_publisher/apxzANo4kCFp/content/zasidanna-mizvidomcoi-robocoi-grupi-z-udoskonalenna-zakonodavstva-
31. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 13. Червень 2023 року. MOM. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-pe...>
32. Ісаєва Н.С. Теоретико-правова характеристика визначення поняття «внутрішньо переміщені особи». Науковий вісник

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : Науковий журнал, 2018. № 4 (97). С. 70-75.

33. Калакура О. Траєкторія етнонаціональної політики України щодо деокупації та реінтеграції населення Донбасу. Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація. 2022. № 1 (13). С. 40-63.

34. Камінська Н. В. Деокупація як інструмент відновлення територіальної цілісності України: загальнотеоретична характеристика та тенденції законотворчості. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2022. № 1. С. 50-69.

35. Камінська Н. В. Деокупація як інструмент відновлення територіальної цілісності України: загальнотеоретична характеристика та тенденції законотворчості. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2022. № 1. С. 50-69.

36. Камінська Н. В., Демиденко В. О. Механізм деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території України: проблеми комплексного забезпечення. Невідкладні заходи з протидії російській агресії з Криму: політичні, юридичні, економічні, управлінські та соціальні аспекти: матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 верес. 2018 р.). Київ-Одеса : Фенікс, 2018. С. 65-69.

37. Камінська Н. В., Демиденко В. О. Механізм деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території України: проблеми комплексного забезпечення. Невідкладні заходи з протидії російській агресії з Криму: політичні, юридичні, економічні, управлінські та соціальні аспекти : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 4 вересня 2018 р.). Київ-Одеса : Фенікс, 2018. С. 65-69.

38. Камінська Н. В., Пожидаєва М. А. Правова природа санкцій та їх ефективність у протидії російському вторгненню. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2022. № 2. С. 59-75.

39. Капінус О.Я. Концептуальні підходи до формування та реалізації гендерної політики в Україні. Публічне управління: стратегія реформ 2020 :

зб. тез до XV міжнар. наук. конгресу. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. С. 332-334.

40. Капінус О.Я. Соціальна адаптація та реабілітація внутрішньо переміщених осіб у 2014-2015 роки (на прикладі Жовтневого району м. Харкова): гендерний вимір. Гендерна політика міст: історія і сучасність : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 6 - 7 жовтня 2015 р. / [редкол.: Н. Бібік, Г. Фесенко, О. Першай] ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. - Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. Вип. 5. С. 115-121.

41. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). Територіальні принципи. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/315-terytorialni-pryncypu>.

42. Качан Н. Компетенції і компетентність на озброєнні у держслужби. Публікації. 2019. URL: <https://www.ds-forum.org.ua/publications/officia-veniam-quisquam-laborum-dolores/>

43. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. Укрінформ. 2023. 22 жовт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-mig...>

44. Козинець І.Г. Про співвідношення понять «біженці» та «особи, переміщені в середині країни». Держава і право : зб. наук. пр. Сер.: Юридичні і політичні науки. Випуск 45. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. С. 213-219.

45. Конвенція про статус біженців: Конвенція ООН від 28.07.1951, Міжнародний документ. Дата оновлення: 10.01.2002. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011.

46. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. - Київ : Видавництво «К.І.С.», 2014. - 101 с.

47. Конституция Боснии и Герцеговины. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/constitution.pdf.

48. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

49. Корнат Л. Я., Корнат О. А. Державна політика деокупації Криму: ключові результати та перспективи. Регіональні студії. 2021. № 27.

50. Крахмальова К.О. Проблема визначення поняття «внутрішньо переміщені особи» в юридичній науці. Держава і право : зб. наук. пр. Серія Юридичні науки. Вип. 67 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2015. С. 137-145.

51. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1803.pdf>.

52. Лібанова Е.М. Вимушене переселення з Донбасу: масштаби та виклики для України (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 8 жовтня 2014 р.). Вісник Національної академії наук України, 2014. № 12. С. 15-24.

53. Малиновська О.А. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз : Аналіт. Записка. Аналітичні матеріали. 2015. № 17 (серпень). Сер.: Соціальна політика. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf

54. Малиновська О.А. Міграційна політика в Україні : формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. Аналітична записка М1/2014. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf.

55. Малиновська О.А. Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб : деякі уроки із зарубіжного досвіду : Аналітична записка.

Аналітичні матеріали. 2015. № 9. Сер. «Соціальна політика». URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_prob1-a598d.pdf.

56. Міжнародні рекомендації щодо статистики ВПО (IRIS). Експертна група з питань статистики щодо біженців та ВПО (EGRIS). Міжнародна організація з міграції, 2021. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/international_recommendations_on_idp_statistics_ukr.pdf

57. Міхеєва О. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації. Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні. Збірка аналітичних матеріалів. - Львів : Галицька видавнича спілка, 2015. С. 9-49.

58. Наливайко І. О. Сучасні механізми запобігання та протидії корупції в Україні. The 5th International scientific and practical conference “Science, innovations and education: problems and prospects”(December 8-10, 2021) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2021. С. 1036.

59. Наливайко Л. Р. Інформаційна безпека та інформаційна політика в Україні: конституційно-правовий аспект. Вісник Запорізького державного університету. 2003. № 1. С. 60-65.

60. Наливайко Л. Р., Чепік-Трегубенко О. С. Децентралізація влади в Україні в умовах розбудови демократичного громадянського суспільства. Підприємництво, господарство і право. 2015. № 10. С. 44-47.

61. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки : Указ Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016. Дата оновлення: 02.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/print>.

62. Новак-Каляєва Л. Інноваційні підходи до управління як імперативи децентралізації системи влади в Україні. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2015. Вип. 16. С. 32-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2015_16_5.

63. Оніщенко Н.М., Сунетін С.О. Термінологічна визначеність як складова державно-правового розвитку: питання уніфікації. *International scientific journal «Grail of Science»*. 2023. № 24.С. 164-174.

64. Пал Л. А. Аналіз державної політики / пер. з англ. І. Дзюби. Київ : Основи, 1999. 422 с.

65. Положення про Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України : постанова Кабінету Міністрів України від 8 черв. 2016 р. № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text>.

66. Поступна О.В., Полякова О.С. Актуальні проблеми забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб на освіту. Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи : зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу, 26 квітня 2018 р. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2018. С. 328-330.

67. Поступна О.В., Полякова О.С. Забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб і жителів окупованих та непідконтрольних Україні територій на освіту: публічно-управлінський аспект. Актуальні проблеми державного управління. 2018. № 1. С. 97-104.

68. Права внутрішньо переміщених осіб: навчальний посібник / [С.Б. Булеца, О.І. Котляр, Я.В. Лазур та ін.]; за заг. ред.: д-ра юрид. наук, проф. О.Я. Рогача; д-ра юрид. наук, проф. М.В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2017. 436 с.

69. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

70. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квіт. 2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

71. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 лип. 2010 р. № 2411-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 527.

72. Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>.

73. Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 берез. 2021 р. № 117/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>.

74. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text>

75. Прус І. Правові засади протидії гендерно зумовленому насильству під час збройного конфлікту на Сході України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 1. С. 74-80.

76. Ресурсний центр допомагає у вирішенні нагальних потреб внутрішньо переміщених осіб. URL: <http://dhrp.org.ua/uk/news/631-20150217-ua>.

77. Рехтман Є. Г. Комунікація як інструмент реінтеграції Донбасу. Проблеми захисту праві свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції: матеріали Міжнар.круг. столу (м. Київ, 27 жовтня 2016 р.). Київ : Національна академія прокуратури України, 2016. С. 118-121.

78. Ржевська Н. Моделі реінтеграції окупованих територій: світовий досвід та український варіант. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2019. № 1. С. 96-106.

79. Сичова В. В., Капінус О. Я. Трансформація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. № 1 (57). С. 276-286.

80. Скобельська О.Р. Шляхи до окупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій і відновлення довіри населення до держави Україна. *Нове українське право*, Вип. 4, 2023. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/517>

81. Словник української мови у 20 томах. URL: <https://slovnuk.me/dict/newsun/реінтеграція>.

82. Соловійов Є.В. Внутрішня вимушена міграція як об'єкт державного регулювання. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. № 3. С. 146-150

83. Соловійов Є.В. Механізми державного регулювання у сфері внутрішньої вимушеної міграції в Україні : дис. канд. н. держ. упр. 25.00.02 / Національна академія державного управління при Президентові України, Київ, 2020. 221 с.

84. Соловійов Є.В. Розробка науково-методичного підходу до публічного регулювання стійкої інтеграції вимушених переселенців у приймаючі спільноти. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 3. С. 208-222.

85. Співробітництво України в рамках Ради Європи. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/2554-cooperation>.

86. Спінчевська О. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 116. № 3. С. 57-67.

87. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2021. 112 с.

88. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.

89. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. Київ : Основи, 2002. 750 с.

90. Толкачова І.А. Особливості міграційних процесів в Україні. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». Київ : НАУ, 2016. № 3 (40). С.90-94.

91. Трофименко А. Нормативно-правові засади протидії російській інформаційній агресії в Україні. Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: зб. матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Маріуполь, 24 травня 2019 р.). Маріуполь: МДУ, 2019. С. 191-199.

92. Узагальнення підсумків дослідження «переосмислення деокупаційної політики України в рамках гібридної війни росії проти України». URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2021/01/%D0%A3%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>.

93. Українське суспільство : міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.

94. Формування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в умовах системних криз в Україні. Т. 1 : [моногр.] / за заг. ред. О.В.

Балуєвої; Донецький державний університет управління. Маріуполь: ДонДУУ-Східний видавничий дім, 2016. 217 с.

95. Формування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в умовах системних криз в Україні. Т. 2: [моногр.] / за заг. ред. О.В. Балуєвої; Донецький державний університет управління. Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2017. 261 с.

96. Формування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в умовах системних криз в Україні. Т. 3: [моногр.] / за заг. ред. О.В. Балуєвої; Донецький державний університет управління. - Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2018. 140 с.

97. Циганов О. Г., Мацко А. С. Реінтеграція окупованих територій: українські реалії тазарубіжний досвід: монографія. Вінниця : Твори, 2020. 455 с.

98. Шаптала Н.К., Камінська Н.В. Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації в сучасному науковому дискурсі. *Filosofs'ki tametodologični problemi prava*. 2022. № 1 (23). С. 57-69.

99. Явір В. А. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі: політико-правовий концепт: монографія. Київ : Логос, 2018. 468 с.

100. Явір В. Реінтеграція тимчасово окупованих територій Донбасу: передумови та перспективи. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2017. Вип. 7. С. 121-128.

101. Явір В.А. Реінтеграція: до проблеми визначення, суті та позиціонування у політиці України. *S.P.A.C.E.* 2017. № 6. С. 64-67.

102. Ярмистий М.М. Політико-адміністративні форми державного регулювання міграційних процесів в Україні. Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (27 листоп. 2014 р., м. Луцьк) / за наук. ред. Т.М. Литвиненко, В.Я. Малиновського. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2014. С. 74-76.

103. About the registration of Internally Displaced People on the temporary living place (addressing) : The Minister of Internally Displaced People from the Occupied Territories, Accommodation and refugees of Georgia. URL: <http://mra.gov.ge/res/docs/2014061715004823469.pdf>.

104. Aggression against Ukraine. Resolution adopted by the General Assembly on March 2, 2022. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/293/36/PDF/N2229336.pdf?OpenElement>.

105. Allegations of genocide under the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Ukraine v. Russian Federation). Order March 6, 2022. URL : <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf>.

106. Bosnia and Herzegovina : Law of 1999 on Refugees from Bosnia and Herzegovina and Displaced Persons in Bosnia and Herzegovina, 31 December 1999. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b5910.html>.

107. Bosswick W., Heckmann F. Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities / European Forum for Migration Studies (EFMS) at the University of Bamberg. URL: http://www.cities-localgovernments.org/committees/fccd/Upload/library/integrationofmigrantscontributionoflocalandregionalauthorities_en.pdf

108. Brown M. 9 Facts About IDPs in Colombia. URL: <https://borgenproject.org/idps-in-colombia/>.

109. Economic integration of internally displaced people and host communities in Norte de Santander, Colombia - PROINTEGRA. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/40023.html>.

110. Iverson J. M. The function of Jus Post Bellum in international law. Institute of Public Law. Leiden : Leiden University, 2017. URL : <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/55949>.

111. Kapinus O.Ya. Sychova V.V. The state regulation of migration processes as a factor of economic and social security. Young Researchers in the Global World : vistas and challenges : Proceedings of the II Forum for Young

Researchers, Kharkiv, May 20, 2016 / O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Canadian College of English Language (Canada) and oth. Kharkiv : O.M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2016. P. 157-158.

112. Kasunić S. Pragmatic peace: the UNTAES peacekeeping mission as an example for peacefulreintegration of occupied multiethnic territories. The Global Campus Europe - EMA Awarded Theses.2018. 109 s.

113. Kolb A., Hrushko M., Teteriatnyk H., Chepik-Trehubenko O., Kotliar O. Peculiarities of Realization of the International Mechanism for the Protection of the Rights of Victims of Armed Conflict in the East of Ukraine. Cuestiones Políticas. 2021. № 39(71). P. 334-349.

114. Minakova Ye., Nalyvaiko I. Public participation in the mechanism of prevention and anti-corruption in Ukraine. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2022. №7 (51). P.167-173.

115. Nalyvaiko L. R. Transparency as a democratic standard of the government functioning. Evropský Politický a Právní Diskurs. 2014. Svazek 1., 4. vydání. C. 51-62.

116. New displacements and total number of IDPs from 2008 to 2020. Global internal displacement database. Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC). URL: <https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data>.

117. Ratner S. R. Foreign Occupation and International Territorial Administration: The Challenges of Convergence. European Journal of International Law, 2005, 16 (4), 695-719. URL :<https://doi.org/10.1093/ejil/chi138>.

118. Smoljan J. Socio-economic aspects of peacebuilding: UNTAES and the Reintegration of Eastern Slavonia (1996-2000). Michaelmas, 2004. 296 s.

119. Sosnina O., Mykytiv O., Mykytiv H., Kolenichenko T., Holovach, A. International Aspects of the Protection of Victims' Rights in the Conditions of Armed Conflict in Ukraine. Cuestiones Políticas. 2021. № 39 (71). P. 433-457.

120. State care. IDPs. State Committee for Affairs of Refugees and Internally Displaced Persons of The Republic Of Azerbaijan. URL: <http://idp.gov.az/en/care/parent/21>

121. The Global Report on Internal Displacement (Official website Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC)). URL: <http://www.internal-displacement.org/global-report>.

122. UNHCR's Centre for Documentation and Research (CDR). 1997. Reintegration in the Transition from War to Peace. URL : www.refworld.org/pdfid/3ae6b31f8.pdf.

123. United Nations Transitional administration in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium. URL : https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untaes_p.htm

ДОДАТКИ

Додаток 1

Структура Мінреінтеграції

Віцепрем'єр-міністр України – Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України

Додаток 2

Основні напрями роботи з підтримки ВПО

Реалізація Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року

Інституційна
робота

Нормотворча
робота

Операційна
й проєктна
робота

Додаток 3

Значимість інституційної інфраструктури

Для ефективної нормотворчої, операційної та проєктної роботи з підтримки ВПО потрібна

РОБОЧА ІНСТИТУЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА,
яка буде присутня в кожній громаді, де є ВПО.

Додаток 4

Інституційна інфраструктура підтримки ВПО

Координаційний штаб
з питань забезпечення реалізації
прав та свобод ВПО

Координаційні центри підтримки
цивільного населення (при ОВА та
КМВА)

Центри життєстійкості
(в громадах)

Ради ВПО
(при ОВА, РВА та ОМС)

Координаційні центри підтримки цивільного населення

Концепт Коордцентрів затверджено Постановою КМУ від 09.05.2023. № 470.

Коордцентри – це консультативно-дорадчі органи при ОВА та КМВА.

До Коордцентрів входять керівники структурних підрозділів обласної влади, а також представники міжнародних та громадських організацій.

Функція Коордцентрів полягає в **координації дій між владою (центральною, регіональною та місцевою) з одного боку та міжнародними та громадськими організаціями з іншого боку в роботі з підтримки населення постраждалого від війни.**

Утворено 25 Коордцентрів при всіх обласних та Київській міській військових адміністраціях.

Ради ВПО

Концепт Ради ВПО визначено Постановою КМУ від 04.09.2023. № 812.

Ради ВПО є **консультативно-дорадчим органом** при обласних та районних військових адміністраціях, а також при місцевих органах влади.

Ради ВПО складаються з ВПО, представників органів влади та громадських організацій.

Функція Рад ВПО полягає в **адвокації прав та інтересів ВПО з метою адаптації та інтеграції ВПО в приймаючі громади.**

Наразі по всій Україні вже **створено 527 Рад ВПО**, з яких:

- **25** – при обласних (в т.ч. Київській міській) ВА;
- **71** – при районних ВА;
- **431** – при органах місцевого самоврядування

Основні функції Рад ВПО

1. Захист прав та інтересів ВПО;
2. Сприяння адаптації та інтеграції ВПО у приймаючі громади;
3. Підтримка релокованого бізнесу;
4. Сприяння створенню робочих місць для ВПО;
5. Участь у нормотворчій діяльності;
6. Взаємодія з центральною, регіональною та місцевою владою;
7. Взаємодія з громадськими та міжнародними організаціями.

Розподіл ключових функцій між інститутами

Коордштаб по ВПО

Напрацювання політик та нормативно-правових актів.

Обласні Коордцентри

Координація роботи центрів життєстійкості в області.

Центри життєстійкості

Надання послуг громадянам постраждалим від війни

Ради ВПО

Формулювання потреб, надання зворотного зв'язку щодо якості послуг, пропозиції щодо нормативно-правових актів.

Роль Рад ВПО по відношенню до інших інститутів

1.

Формулювати потреби ВПО

2.

Аналізувати роботу місцевих Центрів життєстійкості та обласних Коордцентрів, надавати зворотний зв'язок щодо якості їхньої роботи

3.

Надавати пропозиції Коордштабу щодо напрацювання політик та розробки нормативно-правових актів

Отже, в контексті роботи з підтримки ВПО, роль Рад ВПО полягає в тому, щоб акумулювати та передавати зворотний зв'язок від ВПО до влади щодо потреб та якості роботи з підтримки ВПО.